

**Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych
w Krakowie**

**RAPORT JUBILEUSZOWY
1989 – 2009**

Kraków 2009

Spis treści

1. KRÓTKI ZARYS HISTORII FUNDACJI.....	3
2. MISJA, STATUTOWE CELE I DZIAŁALNOŚĆ FUNDACJI	6
3. NAJWAŻNIEJSZE PROJEKTY I KIERUNKI ROZWOJU	7
3.1. WSPIERANIE ORGANIZACJI I GRUP NIEFORMALNYCH.....	7
3.2. CZYNNA OCHRONA PRZYRODY	10
3.3. OCHRONA BIORÓŻNORODNOŚCI I ZRÓWNOWAŻONY ROZWOJU OBSZARÓW CENNYCH PRZYRODNICZO	14
3.4. BUDOWA SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO	18
3.5. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA.....	21
3.6. DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA	22
3.7. EDUKACJA EKOLOGICZNA DZIECI I MŁODZIEŻY	27
3.8. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII.....	31
3.9. ZAGOSPODAROWANIE ODPADÓW	33
3.10. WSPARCIE „ZIELONEGO BIZNESU”	40
3.11. WSPÓLPRACA MIĘDZYNARODOWA	42
4. PODSUMOWANIE	43

1. Krótki zarys historii Fundacji

Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych została założona w 1989 r. przez członków krakowskiej grupy Federacji Zielonych. Podłożem, na którym wyrosła inicjatywa powołania Fundacji, był żywiłowo rozwijający się ruch ekologiczny, pojawianie się nowych podmiotów, osób i spontanicznych pomysłów będących wyrazem walki o rozwój demokracji i społeczeństwa obywatelskiego. Stało się to możliwe po obradach Okrągłego Stołu w 1989 r. rozpoczynających okres przemian obywatelskich w Polsce. Wcześniej władze komunistyczne niechętnie zezwalały na samoorganizowanie się obywateli szerząc trudności już podczas zakładania organizacji. W przypadku Fundacji Wspierania Inicjatyw Ekologicznych również trzeba było poczekać dwa lata (do roku 1991) aby została ona zarejestrowana.

Pomimo szczerych chęci aktywistów pierwsze lata budzenia się obywatelskiej aktywności napotykały na szereg problemów, takich jak: brak podstawowych umiejętności organizacyjnych i merytorycznych, utrudniony dostęp do informacji, niedostatki podstawowej infrastruktury, a przede wszystkim brak lokali, słaba kondycja finansowa i nadmierne rozproszenie inicjatyw. Fundacja wyszła temu naprzeciw przeprowadzając w pierwszych latach swej działalności szereg zmian pod względem organizacyjnym: przeprowadzka Fundacji do nowego lokalu w centrum miasta, zmiany na stanowiskach dyrektorów, opracowanie i uchwalenie Regulaminu Działania Zarządu FWIE, założenie sekretariatu, jak również zorganizowanie Biura Ekologicznego jako miejsca spotkań i zebrań, punktu kontaktowego, informacyjnego oraz miejsca pracy dla pracowników Fundacji. Podjęto starania zmierzające do realizacji postulatu FWIE jako instytucji samofinansującej się. W tym celu posłużono się istniejącym wówczas, a powstałym w 1989 r., Wydawnictwem Zielone Brygady oraz zapisaną w statucie możliwością prowadzenia przez FWIE działalności gospodarczej. W początkowym okresie funkcjonowania pozyskano do współpracy większą liczbę grup (głównie krakowskich), które korzystały z lokalowych i sprzętowych zasobów Fundacji. Aktywnie wspierano lokalne grupy małopolskie, udzielając konsultacji i porad, w szczególności przy rejestracji sądowej nowopowstających podmiotów. Przekazywana wiedza miała na celu wyposażenie członków i działaczy lokalnych grup ekologicznych w umiejętności pozwalające na skuteczne i samodzielne działanie. W tamtym okresie Fundacja świadczyła również usługi doradcze z zakresu prawa o stowarzyszeniach. W szerokim zakresie podejmowano także działania informacyjne wydając ulotki i współpracując z lokalnymi mediami. Jednak podstawowym elementem działań o charakterze informacyjnym

było funkcjonowanie Wydawnictwa Zielone Brygady, które – na podstawie podjętej w 1992 r. uchwały Zarządu FWIE – od 1993 r. funkcjonowało, jako wydzielona, niezależna jednostka, w ramach Fundacji.

Jeszcze przed końcem 1996 r. Fundacja przeszła kolejny etap przeobrażeń. Przeprowadzone szereg działań porządkujących, w wyniku których Fundacja zaczęła spełniać wymogi prawne, ustabilizowano strukturę zarządzania FWIE co było spowodowane zmianom w strukturze finansowania Fundacji (pozyskiwanie dotacji z wielu źródeł na realizację różnorodnych projektów). Nałożono na osoby realizujące poszczególne projekty wymogi sprawozdawczości co niewątpliwie wpłynęło na poprawę funkcjonowania Fundacji pod względem merytorycznym i organizacyjnym. Mimo tego, że od połowy lat 90. obserwowano stałe zmniejszenie się liczby nowopowstających organizacji oraz zanik aktywności już istniejących, Fundacja nadal prężnie uczestniczyła w polskim ruchu ekologicznym wspierając nowo powstające organizacje pozarządowe oraz zyskując coraz to nowych partnerów i donatorów. W strukturze dotacji jakie otrzymywała FWIE do 2000 r. przeważały środki ze źródeł zagranicznych, co wynikało głównie z nieprzychylności polskiego sektora publicznego, jak również z łatwości pozyskania dotacji z zachodnich donatorów. Obecnie, oprócz środków zagranicznych, Fundacja wspierana jest dotacjami ze środków krajowych przez co realizuje współpracę z administracją państwową i samorządem lokalnym.

Od 1995 r. Fundacja jest członkiem Polskiej Zielonej Sieci zrzeszającej polskie organizacje ekologiczne. W ramach Polskiej Zielonej Sieci wraz z innymi organizacjami pozarządowymi FWIE uczestniczy w budowaniu obywatelskiego poparcia dla zrównoważonego rozwoju, tworzeniu mechanizmów społecznej kontroli wydatkowania publicznych funduszy, zwiększeniu wpływu konsumentów na jakość produktów oraz politykę globalnych korporacji, a także wspieraniu ekorozwoju krajów globalnego południa. W 2004 r. Fundacja otrzymała status organizacji pożytku publicznego dostosowując się do ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz spełniając kryteria dotyczące jawności i kontroli w organizacji. Wielokrotnie podczas swojej działalności Fundacja otrzymywała szereg nagród i wyróżnień za realizację działań na rzecz ochrony środowiska. Należy tu przede wszystkim wymienić nagrodę „Kryształ Soli” uzyskaną w 2007 r. od Marszałka Województwa Małopolskiego w kategorii Ekologia.

Dodatkowo przedstawiciele FWIE od samego początku aktywnie uczestniczyli w Ogólnopolskich Spotkaniach Ruchu Ekologicznego „Kolumna” zarówno na poziomie prac przygotowawczych, jak i merytorycznych. Brali również udział w powołaniu do życia i działalności takich instytucji, jak: Lista 21, Lobby Facility (Biuro Wspierania Lobbyingu

Ekologicznego) czy powstania i wdrażania Programu Współpracy Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z Pozarządowymi Organizacjami Ekologicznymi. Na poziomie lokalnym przedstawiciele Fundacji pełnili funkcję krytyków i recenzentów w powołanym przez Urząd Miasta Krakowa Krakowskim Zielonym Stole, funkcjonującym w latach 1995-1998. Oddziaływanie na rozwój POE na poziomie lokalnym polegało jednak głównie, jak już wielokrotnie wspomniano, za pośrednictwem udostępniania zasobów, zarówno w postaci lokalu na spotkania, sprzętu komputerowego, dostępu do Internetu, czy przekazując wiedzę i umiejętności sprawnego działania, a także świadcząc usługi w zakresie księgowości i usług prawnych. Mimo licznych trudności w ciągu dwudziestu lat Fundacja przeszła szereg zmian usprawniających jej funkcjonowanie pod względem finansowym i organizacyjnym stając się jedną z czołowych organizacji ekologicznych działających na terenie Polski.

Należy zaznaczyć, że Fundacja kilkakrotnie starała się o granty na wzmocnienie merytoryczne i organizacyjne. Na największą uwagę zasługuje dotacja przyznana w 1993 r. ze środków Fundacji Marshalla – Environmental Prtnership for Central Europe na realizację projektu *Kontynuacja i rozwój działania FWIE*, który przyczynił się do zaspokojenia potrzeb małopolskiego środowiska organizacji ekologicznych, a także osób zainteresowanych działaniem na rzecz ochrony środowiska poprzez stworzenie centrum ekologicznego pod nazwą Biuro Ekologiczne. W czasie jego realizacji FWIE przeszła szereg przeobrażeń pod względem organizacyjno-strukturalnym, finansowym oraz merytorycznym, które umożliwiły jej zajęcie eksponowanego miejsca w polskim ruchu ekologicznym. Fundacja stała się wówczas liczącym się partnerem o charakterze ogólnopolskim np. w ramach Polskiej Zielonej Sieci.

Rozwój i wzmocnienie instytucjonalne-merytoryczne Fundacji Wspierania Inicjatyw Ekologicznych to tytuł kolejnego projektu mającego na celu wzmocnienie i rozwój struktury wewnętrznej FWIE oraz podniesienie standardów jakości pracy organizacji. Projekt realizowany był w latach 2008-2009 dzięki dotacji uzyskanej ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W ramach projektu przeprowadzone zostały szkolenia, które przygotowano we współpracy z Centrum Zarządzania Jakością INFOX: księgowość i zarządzanie finansami w NGO, prawo pracy i zdobywanie środków na działalność. Zorganizowano również warsztaty z zakresu koordynacji finansowej projektów oraz zamówień i pomocy publicznej - analizy przetargów przeprowadzonych dotychczas przez FWIE. Ostatnim etapem projektu były szkolenia związane z: planowaniem strategicznym, rozwojem bazy członkowskiej, budowaniem zespołu, komunikacją

wewnętrznej organizacji, zarządzaniem uczestniczącym, tworzeniem i funkcjonowaniem partnerstw oraz kształtowaniem wizerunku, standardami OPP, PR i współpracą z mediami.

2. Misja, statutowe cele i działalność Fundacji

Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych jest organizacją pozarządową działającą w obszarze ochrony środowiska. Dlatego też misją Fundacji jest wspieranie działań zmierzających do poprawy stanu środowiska naturalnego podejmowanych przez organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, instytucje, a także zwykłych obywateli.

Ochrona środowiska nie jest sztuką dla sztuki - chronimy je ponieważ kochamy przyrodę, szanujemy wolność i życie innych organizmów, uznajemy prawo przyszłych pokoleń do życia w takich warunkach jakie zastało nasze pokolenie.

Motto to towarzyszy wszystkim tym, którzy dla Fundacji pracują, którzy z nią współpracowali i na których Fundacja wpłynęła poprzez realizację działań na rzecz ochrony środowiska. A zatem Fundacja istnieje po to, aby:

- identyfikować problemy związane ze szkodliwym wpływem człowieka na środowisko,
- szukać środków potrzebnych do rozwiązania zidentyfikowanych problemów,
- dobrze organizować pracę (przygotowywać projekty i zarządzać ludźmi),
- wspierać wprowadzanie najlepszych rozwiązań zarówno w skali Małopolski jak i skali ogólnopolskiej,
- w miarę możliwości pomóc osobom i instytucjom poprzez dofinansowanie działalności.

Takie działania są możliwe dzięki współpracy ze społecznościami lokalnymi, organizacjami pozarządowymi, ale również ludźmi biznesu dbającymi o środowisko.

Zgodnie ze statutem Fundacji głównymi jej celami są:

- wpływanie na poprawę stanu środowiska naturalnego Polski i świata,
- wspieranie młodzieżowych ruchów ekologicznych,
- oddziaływanie na świadomość społeczeństw co do stanu środowiska naturalnego,
- inicjowanie i popieranie międzynarodowej współpracy sprzyjającej celom Fundacji,
- popieranie badań naukowych zmierzających do poprawy stanu środowiska naturalnego.

3. Najważniejsze projekty i kierunki rozwoju

Na przestrzeni dwudziestu lat można stwierdzić, że podejmowane przez Fundację działania cechowała duża różnorodność. FWIE zajmowała się zarówno projektami dotyczącymi szeroko rozumianej ochrony środowiska (transport, opakowania rolnictwo ekologiczne, lasy, gospodarowanie energią, odpady), ale również pojawiała się tematyka działań o charakterze społecznym (rozwój społeczno-ekologiczny, wspieranie ruchu samopomocy), doradztwo prawne czy udostępnianie informacji. Można zaobserwować, że prowadzone działania, początkowo lokalne, osiągnęły z czasem charakter ogólnopolski. Od samego początku Fundacja czynnie uczestniczyła w szeregu wydarzeniach i imprezach wspierających działania na rzecz ochrony środowiska m.in. obchodach Dnia Ziemi, Dni bez samochodów, Targach Ochrony Środowiska czy akcjach sadzenia drzew.

Ze względu na złożoność i różnorodność działalności Fundacji można wyróżnić jedenaście kategorii działań, które są charakterystyczne dla FWIE: wspieranie organizacji i grup nieformalnych, czynna ochrona przyrody, ochrona bioróżnorodności i zrównoważony rozwój obszarów cennych przyrodniczo, budowa społeczeństwa obywatelskiego – pomoc prawna dla obywateli i nie tylko, działalność wydawnicza, działalność szkoleniowa, edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży, odnawialne źródła energii, zagospodarowanie odpadów, wspieranie „zielonego” biznesu oraz współpraca międzynarodowa.

3.1. Wspieranie organizacji i grup nieformalnych

Od samego początku swego istnienia Fundacja odgrywała znaczącą rolę dla rozwoju polskiego ruchu ekologicznego. Najpierw stanowiła zaplecze dla formowania się i początkowej działalności grup Federacji Zielonych, a pod koniec lat 90. dla powstającej Polskiej Zielonej Sieci. Stała się instytucją infrastrukturalną branży ekologicznej poprzez udostępnianie zasobów innym grupom, dostarczanie wiedzy i dystrybucję informacji. Tym samym przyczyniła się do powstawania i rozwoju lokalnych grup, które korzystały nie tylko z zasobów lokalowych i sprzętowych, ale również wiedzy z zakresu organizacji i zarządzania, porad prawnych czy zagadnień merytorycznych. Przekazywana wiedza miała na celu wyposażenie członków i działaczy lokalnych grup ekologicznych w umiejętności pozwalające na skuteczne i samodzielne działanie. Po dziś dzień Fundacja udostępnia własne zasoby (lokal, sprzęt biurowy, komputery, telefon czy dostęp do Internetu) lokalnym grupom

ekologicznym, jak również udziela porad prawnych, pomocy w zdobywaniu funduszy, czy pomocy rzeczowej lub finansowej. Poniżej wykaz grup korzystających z tych zasobów:

- Małopolskie Towarzystwo Ornitologiczne,
- Federacja Zielonych - Grupa Krakowska,
- Towarzystwo Castor,
- Stowarzyszenie „Dziedzictwo Karpat”,
- Towarzystwo Ekologicznego Transportu,
- Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć.

W latach 1995-2000, w zakresie działań wspierających organizacje oraz grupy nieformalne, Fundacja uczestniczyła w tzw. *Polskiej Zielonej Sieci* – ogólnopolskim porozumieniu organizacji ekologicznych na rzecz dostępu do informacji ekologicznej oraz udziału społeczeństwa w decydowaniu o środowisku. Pomysł powołania sieci – na wzór rozwiązań funkcjonujących w Holandii - pojawił się na początku 1995 r., a następnie został przedyskutowany na forum IX Ogólnopolskiego Spotkania Ruchów Ekologicznych w Kolumnie. Ogólnopolska Sieć Biur Informacji Ekologicznej została zawiązana w 1995 r. w Krakowie pomiędzy dziesięcioma organizacjami ekologicznymi działającymi w Polsce, w tym FWIE. Działalność Regionalnych Biur Ekologicznych koncentrowała się na udostępnianiu informacji ekologicznych wszystkim zainteresowanym ochroną środowiska poprzez:

- zdobywanie i przetwarzanie informacji,
- komunikację z organizacjami pozarządowymi, obywatelami, mass-mediami,
- edukację i konsultację dla lokalnych organizacji pozarządowych,
- tworzenie zasobów umożliwiających efektywniejszą pracę,
- pomoc organizacyjną, wspieranie nowych programów, lobbying,
- działania wspierające, pomoc prawną.

W ramach PZS pojawiła się – importowana z Holandii - idea *Zielonych telefonów* czyli interaktywne informowanie zainteresowanych obywateli o stanie środowiska i o ich prawach i obowiązkach, a także możliwościach działania na rzecz poprawy stanu środowiska. W 1999 r. idea PZS znacznie się rozwinęła poprzez otrzymanie dotacji z Milieukontakt Oost Europa na realizację projektu *Polska Zielona Sieć – Regionalne Biura Informacji Ekologicznej*, a następnie dzięki projektowi *Polska Zielona Sieć – Lokalne Wdrażanie Przepisów Unii Europejskiej* finansowanemu przez Fundusz Współpracy PHARE. Celem projektu było wzmocnienie procesu wdrożenia i egzekwowania przepisów UE w zakresie ochrony

środowiska poprzez tworzenie stałej bazy do współpracy między administracją samorządową a pozarządowymi organizacjami ekologicznymi. W ramach projektu zorganizowano wyspecjalizowaną grupę pracowników działających w ośrodkach PZS, mających wiedzę umożliwiającą ciągle działanie na rzecz wdrożenia przepisów UE, przygotowanych do współpracy z administracją samorządową i posiadających doświadczenie umożliwiające wsparcie dla lokalnie działających organizacji ekologicznych tym zakresie.

Po dzień dzisiejszy Fundacja jest członkiem *Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć* - ogólnopolskiego porozumienia organizacji ekologicznych działającego na rzecz dostępu do informacji ekologicznej oraz udziału społeczeństwa w decydowaniu o środowisku. Głównym celem PZS jest poprawa skuteczności i efektywności działań z zakresu ochrony środowiska, co realizowane jest poprzez organizowanie centrów edukacji ekologicznej, informacji ekologicznej oraz biur porad prawnych. Do głównych zadań *Regionalnych Biur Informacji Ekologicznej* należy:

- zdobywanie i przetwarzanie informacji,
- komunikacja z organizacjami pozarządowymi, obywatelami, mass-mediami,
- edukacja i konsultacje dla lokalnych organizacji pozarządowych,
- tworzenie zasobów umożliwiających efektywniejszą pracę,
- pomoc organizacyjna, wspieranie nowych programów, lobbying,
- działania wspierające, pomoc prawna.

Wspieranie rozwoju grup ekologicznych na terenie byłych województw: bielskiego, kieleckiego, krakowskiego, nowosądeckiego i tarnowskiego Fundacja dokonywała podczas realizacji projektu *Małopolska Zachodnia* w latach 1994-1995. W ramach projektu, oprócz szkoleń fundraisingowych, przeprowadzono szereg konsultacji prawnych i organizacyjnych dla nowopowstających grup ekologicznych, jak również dla tych już istniejących (Stowarzyszenie „Puls Ziemi” – Kielce, Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne „Gaja” – Bielsko- Biała, Stowarzyszenie na rzecz Czynnej Ochrony Zwierząt „Greenworks” – Nowy Sącz, Stowarzyszenie Kulturalno-Ekologiczne Grupa „Rozerwane na” – Krzeszowice, Stowarzyszenie Pracownia na rzecz Wszystkich Istot – Bielsko-Biała, Federacja Zielonych – Oświęcim).

Jednak najważniejszym obszarem działań Fundacji w ramach wspierania organizacji i grup nieformalnych jest program MOST. Nad jego administracją FWIE przejęła nadzór w 1997 r. Jest to serwis internetowy obsługujący wiele pozarządowych organizacji ekologicznych z terenu całego kraju. W ramach jego działania udostępniane są nieodpłatnie

konta e-mailowe, listy dyskusyjne, a także miejsca na strony WWW. Serwer MOST jest więc niezastąpionym źródłem informacji na tematy ekologiczne i doskonałą platformą komunikacyjną organizacji ekologicznych. W tej chwili MOST to:

- ok. 600 darmowych kont e-mail, a ok. 250 komercyjnych w tym 80 w domenie eco.pl,
- ok. 300 darmowych witryn WWW, 50 płatnych (w tym 30 w domenie eco.pl),
- ok. 60 list dyskusyjnych,
- 3 alternatywne serwery SMTP.

W 1999 r. Fundacja uzyskała dofinansowanie na rozbudowę serwera MOST z Fundacji Stefana Batorego i z Ambasady Kanadyjskiej. Dzięki temu dofinansowaniu został wymieniony serwer, zmienione oprogramowanie i administracja serwerem. Po restrukturyzacji serwer MOST zaczął pełnić funkcję podstawowego bezpłatnego narzędzia internetowego dla ruchu ekologicznego w Polsce.

Wybitnym osiągnięciem FWIE było skupienie wokół jej działalności konsultantów i organizacji konsultingowych działających w dziedzinie ochrony środowiska. Na uwagę zasługuje tu wymienić: Instytut Ekologicznej Reformy Podatkowej, Bankwatch Network, Firmę CityProf, Agencję Rozwoju Miasta czy Agencję Rozwoju Regionu Krakowskiego. W ramach porozumienia udało się założyć Małopolską Agencję ds. Energii i Środowiska, stworzyć Regionalny system wymiany informacji „Małopolski Biuletyn Internetowy” czy „Małopolskie Forum Środowiska i Rozwoju”. Działania te były rezultatem projektu *Wspieranie ruchu samopomocy w dziedzinie ekologii w Polsce* realizowanego w latach 1994-2000, a finansowanego przez Heinrich Boll Stiftung. Głównymi działaniami realizowanymi w ramach tego projektu było udzielanie wsparcia grupom formalnym i nieformalnym, działającym na rzecz ochrony środowiska w całej Polsce przez pomoc prawną i finansową oraz udostępnianie zasobów. Obecnie Fundacja równie aktywnie działa w tym właśnie kierunku, współpracując z instytucjami, organizacjami pozarządowymi oraz przedstawicielami samorządów lokalnych i ludźmi biznesu poprzez udostępnianie informacji o środowisku oraz stanowiąc ośrodek komunikacji pomiędzy nimi.

3.2. Czynna ochrona przyrody

Od samego początku istnienia Fundacja realizowała szereg projektów mających na celu czynną ochronę gatunków roślin i zwierząt występujących w Polsce zachęcając w ten

sposób do działań na rzecz środowiska. Wiele z tych projektów dotyczyło obszarów wiejskich przyczyniając się do kształtowania postaw ekologicznych na tych terenach.

Do najważniejszych z nich należy wymienić cykl projektów dotyczących ochrony sów w Polsce, rozpoczynający się od projektu pilotażowego zatytułowanego *Sowy – nocne pohukiwanie o pomoc*. Projekt ten realizowany był w latach 2005-2006 dzięki pomocy finansowej ze strony Programu Małych Dotacji GEF SGP/UNDP, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Fundacji Partnerstwa dla Środowiska. Celem projektu były kompleksowe działania edukacyjne oraz budowa partnerstwa społecznego wspierającego aktywną ochronę sów. Projekt miał na celu nie tylko wzbogacenie wiedzy przyrodniczej dzieci, młodzieży i dorosłych, ale także aktywizację różnych środowisk i wielopoziomą integrację na rzecz przyszłościowych planów konkretnych działań na rzecz czynnej ochrony sów. Program zakładał przede wszystkim zmianę wizerunku sów poprzez edukację społeczeństwa ale także konkretne działania ochrony czynnej. W ramach projektu przeprowadzono akcje warsztatowo-inwentaryzacyjne, które składały się zarówno z części teoretycznej omawiającej różne aspekty biologii i ekologii sów, ale przede wszystkim ich rozpoznawania, inwentaryzacji i ochrony, jak i terenowej mającej na celu pokazanie praktycznych metod badań w terenie. Akcja została zorganizowana w ścisłej współpracy i uczestnictwie leśników, pracowników parków narodowych i krajobrazowych, lokalnych organizacji pozarządowych oraz ornitologów i nauczycieli. Przeprowadzono również prelekcje dla szkół i nauczycieli, przedstawicieli samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych, które cieszyły się ogromnym zainteresowaniem. Zaangażowanie i zainteresowanie dzieci i młodzieży tematem przerosło oczekiwania prowadzących szkolenie. Do dnia dzisiejszego Fundacja wciąż otrzymuje zgłoszenia mówiące o potrzebie przeprowadzenia tego typu prelekcji w szkołach, przedszkolach czy pracowniach edukacji. W ramach projektu wydano również książkę "Metody badań i ochrony sów", który jest z założenia poradnikiem powstałym na bazie doświadczeń około 20 autorów. Osia pracy jest dokładnie w niej opisane 11 gatunków sów, lęgowych bądź prawdopodobnie lęgowych w Polsce. Poradnik ten cieszy się ogromną popularnością wśród ornitologów, przyrodników, leśników i nauczycieli. Jest to jedyny na rynku polskim tego typu poradnik.

Następnie we współpracy z Fundacją PZU, która zorganizowała konkurs „Wzbogacenie oferty edukacyjnej na obszarach wiejskich i w małych miastach” Fundacja realizowała *Projekt Ochrony Sów*. W ramach projektu, realizowanego we współpracy z Urzędem Gminy w Raciechowicach oraz Stowarzyszeniem Ochrony Sów, zorganizowano kompleksowe działania edukacyjne poprzez plenerowe warsztaty z aktywnymi metodami

nauczania. Zajęcia były dostosowane do poziomu wiedzy poszczególnych grup wiekowych uczestników. Składały się z prezentacji multimedialnej, która w ciekawy sposób podawała informacje na temat wszystkich sów występujących w Polsce, ich cechach rozpoznawczych, przystosowawczych do drapieżnego i nocnego trybu życia. Prezentacja była wzbogacona pokazem piór, wypluwek oraz spreparowanych okazów. Dzieci i młodzież uczestniczyły w grach i zabawach dydaktycznych, słuchały odgłosów różnych gatunków sów, a także wykonywały prace plastyczne w różnych technikach o tematyce sowiarskiej. Projekt dostał akceptację i poparcie nadleśnictwa Myślenice, które aktywnie włączyło się w akcje wykonując samodzielnie dodatkowe budki wieszane w sąsiednich gminach.

Kolejnym działaniem z „sowiego” cyklu był projekt *Aktywna ochrona sów w Polsce* realizowanego w latach 2006-2007 w ramach konkursu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Fundacji Inicjatyw Obywatelskich. Celem kampanii było stworzenie nowego wizerunku sowy jako pożytecznego i ciekawego elementu przyrody. Poprzez aktywną edukację skierowaną do różnych grup społecznych starano się wzbudzić potencjał ludzi, którzy nawet po zakończeniu projektu będą inicjowali kolejne zadania w celu ochrony sów. W tym celu została stworzona baza liderów, zajmujących się od lat sowami oraz ochroną przyrody, działających na terenie każdego województwa. Właśnie ta grupa leaderska do tej pory skupia wokół siebie osoby, które zarówno amatorsko jak i profesjonalnie zajmują się ochroną sów w regionie. W ramach projektu w 2007 r. przeprowadzono na terenie wszystkich województw w Polsce (głównie na terenach wiejskich) warsztaty omawiające wszystkie lęgowe gatunki sów występujących w Polsce, ich cechy rozpoznawcze, cechy przystosowawcze do drapieżnego, nocnego trybu życia, ich pożyteczną rolę w środowisku, zagrożenia, jakim podlegają oraz sposoby ich ochrony. W ramach projektu Fundacja stworzyła Klub „Przyjaciel Sowy” – otwarte forum, w skład którego może wejść każdy, kto jest zainteresowany problematyką ochrony sów w Polsce.

Kontynuacją działań związanych z tematyką ochrony sów w Polsce był projekt *Sowy wokół nas* dofinansowany przez Urząd Miasta w Kielcach, a realizowany we współpracy ze Stowarzyszeniem Ochrony Sów. Adresatami projektu była młodzież kieleckich Szkół Podstawowych i Gimnazjów. Warsztaty dla dzieci i młodzieży obejmowały omówienie gatunków sów, występujących tuż obok człowieka, przybliżyły uczniom coraz powszechniejsze w przyrodzie zjawisko synantropizacji oraz zagrożenia, jakie niesie ze sobą dla zwierząt. Ważnym celem była również promocja działań nowo powstałego Stowarzyszenia Ochrony Sów oraz omówienie prostych zabiegów ochronnych w codziennej relacji do nocnych ptaków.

Fundacja wiele miejsca poświęciła również aktywnej ochronie kraski realizując w latach 2005-2006 projekt *Aktywna ochrona kraski na Podkarpaciu – wpływ i ocena zagrożeń dla gatunku wymierającego w Europie*. Donatorami projektu byli: Ambasada Królestwa Niderlandów, Program Małych Dotacji GEF, Wojewódzki Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie oraz JAWOR Marcin Krzyżański. Działaniami z zakresu ochrony kraski objęto południowo-wschodnią część Polski, a przy realizacji projektu współpracowano m.in. z Lubelskim Towarzystwem Ornitologicznym, Małopolskim Towarzystwem Ornitologicznym, Kraśnicką i Zamojską Grupą Ogólnopolskiego Towarzystwa Ornitologicznego. W ramach projektu przeprowadzono szereg działań mających na celu ocenę zagrożeń dla kraski – gatunku wymierającego w Europie. Do najważniejszych należy wymienić:

- poznanie rozmieszczenia kraski na Podkarpaciu,
- wywieszenie budek lęgowych, które okazały się dogodnym miejscem lęgów dla kraski,
- przekonanie nadleśnictwa do wywieszania budek lęgowych dla kraski i przekazywanie potrzeb wywieszania budek właścicielom prywatnym,
- wyznaczenie obszaru Obszaru Specjalnej Ochrony PLB180005 Puszczy Sandomierskiej,
- prowadzenie szerokiej edukacji lokalnej ludności, w tym m.in. stworzenie listy lokalnych opiekunów stanowisk lęgowych kraski,
- przeprowadzanie kilkudziesięciu prezentacji edukacyjnych o tematyce ochrony kraski,
- nagranie dwóch filmów - magazynów dla TVP2,
- przeprowadzenie Ogólnopolskiej Konferencji Kraskowej, której głównym celem było opracowanie planu ochrony kraski dla całej Polski,

Jednym z najważniejszych rezultatów projektu było powstanie Międzynarodowego Programu Ochrony Kraski, zawierającego szereg zaleceń dla samorządów lokalnych oraz mieszkańców terenów, gdzie występuje kraska, w celu ochrony zagrożonego gatunku.

W ramach działania Fundacji powstała również Małopolska Koalicja na rzecz Ochrony Bocianów i Ich Siedlisk. Ta nieformalna jednostka zrzeszała instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, firmy oraz osoby prywatne zainteresowane ochroną bocianów i ich siedlisk a także rozwojem zrównoważonym regionu. Współpraca rozpoczęła się w październiku 2004 r., kiedy nastąpiło oficjalne podpisanie deklaracji współpracy wszystkich

zainteresowanych stron, wśród których znalazły się lokalne urzędy gmin, nadleśnictwa oraz szkoły. Pierwszym regionem działań koalicji była Kotlina Orawsko-Nowotarska, ze względu na zespół cennych przyrodniczo torfowisk będących jednocześnie żerowiskami bocianów białego i czarnego oraz siedliskami rzadkich gatunków fauny (cietrzew, orlik krzykliwy, orzeł przedni, orzeł bielik, błotniak stawowy i łąkowy, sóweczka, kumak górski oraz innych) i flory (m.in. storczyki, rosiczki, żurawina błotna, gołek białawy, sosna błotna i wiele innych). Więcej o działaniach z tego zakresu w kolejnym rozdziale.

W ramach działań koalicji realizowane były następujące projekty:

- *Budowanie koalicji na rzecz ochrony bocianów i ich siedlisk w Małopolsce wraz z rozpowszechnieniem Krajowego Programu Ochrony Bociana Białego i jego Siedlisk oraz Programu Edukacyjnego „Bocian”.*
- przygotowanie i wykonanie płyty z informacjami o gatunku bociana białego wraz z prezentacją Krajowego Programu Ochrony Bociana Białego i Jego Siedlisk oraz Programu Edukacyjnego „Bocian”.
- *Ścieżka przyrodnicza „Torfowisko Baligówka” - okolice Czarnego Dunajca.*

3.3. Ochrona bioróżnorodności i zrównoważony rozwój obszarów cennych przyrodniczo

Do jednych z najważniejszych działań realizowanych przez Fundację w ramach ochrony bioróżnorodności i zrównoważonego rozwoju obszarów cennych przyrodniczo było zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz różnorodności biologicznej na terenie Doliny Karpia, tj. w gminach Kotliny Oświęcimskiej, na obszarze których znajdują się najstarsze stawy rybne, a w szczególności w gminach Zator, Oświęcim, Przeciszów i Spytkowice. Działania z tego zakresu rozpoczęły się projektem *Kraina Karpia i Ślepowrona – działania na rzecz ekoturystycznej aktywizacji regionu*, realizowanym w 2006 r. dzięki dotacji z Programu Phare 2003 „Organizacje pozarządowe na rzecz zrównoważonego rozwoju”, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie oraz Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska w Oświęcimiu. Kontynuacją działań w Dolinie Karpia był projekt - *Muzeum Karpia i Ślepowrona. Społeczny model wdrażania europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 w Dolinie Karpia. Ochrona bioróżnorodności jako instrument ekorozwoju Doliny Karpia* - realizowany był w 2007 r. i finansowany ze

środków: Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, Województwa Małopolskiego „Małopolska Gościńska”, Narodowego Centrum Kultury oraz Programu Małych Grantów GEF/SGP. W ramach obydwu projektów przeprowadzono szereg działań na stawach hodowlanych, jak: waloryzacja przyrodnicza stawów Przeręb, wytyczenie i wyznakowanie ścieżki turystyczno-edukacyjnej przez stawy Przeręb oraz opracowanie regulaminu zwiedzania stawów. Stworzono również podstawy do utworzenia Muzeum Karpia (otwartego ekomuzeum w oparciu o budynek dawnej agronomówki i kompleks stawów Przeręb) prezentującego tematy przyrodnicze, kulturowe, historyczne i gospodarcze. Przeprowadzono również działania edukacyjne i promocyjne takie, jak: konkursy dla szkół warsztaty i wycieczki dla dzieci i młodzieży, wycieczki studyjne i pokazowe dla nauczycieli, seminaria dla przedstawicieli samorządów, lokalnych liderów i innych osób zainteresowanych tematem wdrażania Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 w Kotlinie Oświęcimskiej. Ponadto opracowano i wydano materiały promujące Dolinę Karpia, m.in.:

- Mapę Doliny Karpia obejmującą obszar stawów Przeręb, zawierającą opis walorów przyrodniczych, historycznych i krajobrazowych stawów oraz szczegółowy plan okolic Muzeum Karpia i ścieżek dydaktycznych.
- Film DVD "Dolina Karpia - ludzie, ryby i ptaki", prezentujący walory przyrodnicze stawów oraz współistnienie człowieka i przyrody na tym obszarze.
- Film DVD "Skąd się biorą karpie?" ukazujący gospodarkę na stawach karpowych.
- Album "Dolina Karpia" - wydanie drugie.

Realizacja projektu przyczyniła się do wzrostu roli stawów zatorskich jako otwartego ośrodka edukacji ekologicznej dla turystów i mieszkańców, w szczególności młodzieży z okolicznych szkół. W wyniku realizacji projektu powstała baza dla edukacji ekologicznej i zwiedzania stawów (zarówno przez okolicznych mieszkańców, jak i osoby przyjezdne) w postaci wyznakowanej trasy przez stawy. Ponadto projekt przyczynił się do poszerzenia wiedzy nt. lokalnego dziedzictwa, konieczności ochrony i zachowania zasobów przyrodniczych i kulturowych, odkrycia miejscowego dziedzictwa i wzmocnienia lokalnej tożsamości, promocji walorów Doliny Karpia. Zostały wypromowane lokalne walory przyrodnicze i Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000. Realizacja projektu przyczyniła się do integracji Grupy Działania na rzecz Doliny Karpia.

Równie dużym zainteresowaniem cieszył się projekt ścieżki przyrodniczej *Torfowisko Baligówka miejscem edukacji ekologicznej dotyczącej ochrony bocianów i ich siedlisk w Kotlinie Orawsko-Nowotarskiej* będący inicjatywą Gimnazjum w Czarnym Dunajcu i

pierwszym zadaniem realizowanym przez partnerów Małopolskiej Koalicji na rzecz Ochrony Bocianów i Ich Siedlisk. Projekt był realizowany dzięki wsparciu finansowemu i społecznemu: Fundacji Partnerstwo dla Środowiska, Funduszu Partnerstwa, Ambasady Holenderskiej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, Rady Sołeckiej Gminy Czarny Dunajec, Gimnazjum w Czarnym Dunajcu, Muzeum Tatrzańskie, Podhalańskiego Przedsiębiorstwa Drogowo-Mostowego S.A., Agencji Reklamy i Dydaktyki „Mentor”, Wydawnictwu „Julita” i Gminy Czarny Dunajec. Jednym z głównych celów projektu była edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży szkolnej, prezentująca walory środowiska torfowisk wysokich, rzadkich gatunków zwierząt i charakterystycznych na tym terenie zbiorowisk roślinnych. Osiągnięte rezultaty wykroczyły jednak znacznie poza wartości edukacyjne i był to niewątpliwie sukces lokalny wszystkich pracujących przy projekcie osób. W ramach projektu zrealizowano działania promocyjno-informacyjne takie, jak: wydanie tablic edukacyjnych dotyczących Kotliny Orawsko-Nowatorskiej, wykonanie oznakowań trasy przy torfowisku, opublikowanie programu i metodyki zajęć dla szkolnego koła przewodników „Bocian” oraz wydanie przewodników uzupełniających informacje o przyrodzie torfowisk. Przeprowadzono również prelekcje w szkołach Gminy Czarny Dunajec, które uświadomiły uczniom unikatową wartość środowiska torfowisk Kotliny Orawsko-Nowotarskiej. A co najważniejsze zaangażowano mieszkańców gminy i okolic, pracowników różnych instytucji oraz osób indywidualnych w działania promujące region, które stały się punktem wyjścia do kolejnych inicjatyw w miejscowości i regionie.

Wiele projektów realizowanych przez Fundację dotyczyło wspierania lokalnej form przyrody w mieście, wspieraniu bioróżnorodności oraz propagowaniu form ochrony przyrody na tych terenach. Jednym z projektów, który przysłużył się temu celowi był projekt zatytułowany *Przyroda w mieście* realizowany w latach 2002-2003. W ramach projektu została zorganizowana konferencja „Tworzenie lokalnych form ochrony przyrody” oraz szkolenie z zakresu praktycznej ochrony przyrody w ramach którego została wydana publikacja pod tym samym tytułem. Przeprowadzono również konkurs grantowy dla organizacji ekologicznych na jak najlepsze działania z zakresu lokalnej ochrony przyrody w miastach.

Działania z tego zakresu realizowane były już wcześniej, gdyż w 2001 r., pod nazwą *Podaj Dłoń Naturze* – projektu będącego efektem współpracy uniwersyteckiej organizacji CEED z Sunderlandu, Fundacji Darwina i polskich organizacji ekologicznych. Celem projektu była ochrona bioróżnorodności na terenach zurbanizowanych pięciu miast Polski -

Krakowa, Wrocławia, Lublina, Nowego Sącza i Oświęcimia. W Krakowie projekt realizowała Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych we współpracy z ekspertami m.in. Instytutu Ochrony Przyrody i Akademii Rolniczej. W Krakowie, m.in. dzięki realizacji projektu, powstał użytek ekologiczny „Staw Dąbski”. Kontynuacją projektu *Podaj Dłoń Naturze* były działania promujące dzielnicę Podgórze, zarówno wśród jej mieszkańców jak i mieszkańców innych dzielnic oraz turystów przyjeżdżających do Krakowa. Celem projektu *Żyjące miasto* była kontynuacja oraz rozpoczęcie szerszej debaty nad zagadnieniami dotyczącymi miejskiej ekologii, kultury i jakości życia na terenach zurbanizowanych.

Jeszcze wcześniej, gdyż w latach 1994-1997 Fundacja zajmowała się inicjowaniem, pomocą oraz rozwojem inicjatyw zorientowanych na poprawę stanu środowiska naturalnego w Karpatach. Działania te realizowane były dzięki dofinansowaniu dwóch projektów: *Spoleczno-ekologiczny rozwój w Karpatach* oraz *Wzmocnienie ruchu ekologicznego w Karpatach*. Pierwszy z nich uzyskał dotację REC w Budapeszcie, a kolejny finansowany był przez PHARE przy współpracy z Pcola (Słowacja) oraz Natuur en Milieu Overrijssel (Holandia). W ramach projektów powstało wiele inicjatyw wspomagających ochronę środowiska w Karpatach, takich jak:

- Powołanie Regionalnego Ośrodka Obsługi Ruchu Ekologicznego w Krośnie.
- Rozpoczęcie realizacji programu *San dla Wisły, Objectorzy dla środowiska* oraz *Zielone Krosno – społeczeństwo dla środowiska*.
- Wydawanie biuletynu *Zielona Galicja*.
- Zorganizowanie letniego obozu ekologicznego w Polanie w Bieszczadach.
- Objazdowe seminarium *Zielony Autobus*.
- Warsztaty dla nauczycieli na temat edukacji ekologicznej.
- Opracowanie materiałów edukacyjnych dla szkół podstawowych.
- Zorganizowanie Forum Grup Pozarządowych Euroregionu Karpackiego (wspólnie z REJ Jasło).
- Powstanie nieformalnego stowarzyszenia – *Międzynarodowy Karpacki Most*.

Fundacja skupiła również uwagę Krakowian na zrównoważonym transporcie realizując w latach 1992-1994 projekt *Kraków Miastem dla Rowerów* finansowany przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Ambasadę Holenderską. Projekt promował ideę zrównoważonego transportu w mieście, w tym głównie rowerowego. Celem projektu była zmiana zachowań komunikacyjnych na bardziej proekologiczne poprzez publikacje ulotek i plakatów, organizacje wystaw fotograficznych, spotkań publicznych i

oddziaływanie na decydentów. Ponadto w ramach projektu prowadzony był monitoring oddziaływania na społeczeństwo oraz utrzymywana była wymiana informacji za pośrednictwem biuletynu i Internetu (listy dyskusyjne, strony internetowe). Projekt był realizowany w ścisłej współpracy z organizacjami ekologicznymi z kilkunastu miast Polski.

Kontynuacją działań w tym zakresie były dwa projekty: *Kampania na rzecz zrównoważonego transportu* (1995-1999) oraz *Kampania na rzecz ekologicznego transportu* (1996-2000). Pierwszy z nich finansowany przez EPCE Stichting DOEN, a także ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, a drugi – przez Rockefeller Brpthers Found. Celem projektów była edukacja społeczeństwa i kształtowanie opinii publicznej dotyczącej ekologicznych aspektów transportu. W szczególności chodziło o uświadomienie istnienia kosztów zewnętrznych poszczególnych rodzajów transportu i promocję tych rozwiązań transportowych, które najmniej szkodzą środowisku. W ramach kampanii podejmowano również działania zmierzające do usunięcia naruszeń prawa w dziedzinie ochrony środowiska – głównie na prawach strony w postępowaniach administracyjnych. Uczestniczono także w pracach Zielonego Stołu w Krakowie oraz komisji ochrony środowiska i gospodarki wodnej w celu jak najlepszego zaplanowania obszarów miejskich dla potrzeb rowerzystów, przeciwdziałano budowie sieci autostrad płatnych w Polsce, aktywizowano społeczność lokalną oraz wydano szereg publikacji m.in.: biuletyn „Miasto dla rowerów”. Zawiązała się również *Sieć Miasta dla rowerów*, skupiająca ok. 20 organizacji pozarządowych, która aktywnie wspierała działania w zakresie zrównoważonego transportu w Małopolsce.

3.4. Budowa społeczeństwa obywatelskiego

Od wielu lat Fundacja skupiała swoje działania na podnoszeniu świadomości społeczeństwa na temat przysługujących mu praw i zwiększaniu umiejętności ludzi w posługiwaniu się narzędziami jakie daje polskie i unijne prawodawstwo w celu skuteczniejszej ochrony przyrody z poszanowaniem zasad partycypacji społecznej.

Jednym z pierwszych działań realizowanych przez Fundację na rzecz zwiększenia świadomości ludzi w zakresie ochrony środowiska było stworzenie, we współpracy z Towarzystwem na Rzecz Ziemi z Oświęcimia, Biura Samopomocy Prawnej. Pomoc udzielana mieszkańcom terenów zagrożonych inwestycjami degradującymi środowisko rozpoczęła się w 2001 r. Dzięki działaniom realizowanym w ramach tego projektu udało się zapobiec lub

obniżyć negatywny wpływ na środowisko związany z nielegalnym poborem żwiru, nielegalną wycinką drzew, budową centrów handlowych lub stacji benzynowych, a także wysypisk odpadów komunalnych.

Dużym zainteresowaniem cieszył się również punkt informacyjny, działający od 2002 r., który świadczył nieodpłatne usługi w zakresie informacji związanych z ochroną środowiska. Informacje te udzielane były nie tylko osobom prywatnym, ale także instytucjom szukającym porad prawnych dotyczących szeroko rozumianych aspektów środowiskowych. Ponadto udzielano porad dziennikarzom oraz przedstawicielom samorządu terytorialnego dotyczących finansowania działań związanych z ochroną środowiska i regulacji prawnych. Punkt internetowy działa po dzień dzisiejszy. Pracownicy Fundacji zawsze starają się pomóc osobom zainteresowanym sprawami ochrony środowiska bądź przez udzielanie poszukiwanych informacji, ich wyszukanie bądź przez przekazywanie plakatów ekologicznych oraz ulotek informacyjnych dotyczących działań edukacyjnych prowadzonych przez Fundację.

- Od 2002 r. w ramach Fundacji działała również *Ekologiczna Grupa Interwencyjna*, której celem było wsparcie działań mieszkańców Krakowa i okolic w rozwiązywaniu problemów związanych z ochroną środowiska. Pomagano każdej osobie bądź instytucji pragnącej podjąć akcję na rzecz ochrony przyrody oraz udzielano kompetentnej pomocy (od uzyskania fachowej porady prawniczej po przeprowadzenie przez EGI terenowej „interwencji” prowadzącej do likwidacji źródła zagrożenia lub naprawienia powstałej szkody). W ramach projektu opracowano artykuły prawnicze dotyczące możliwości i uprawnień do przeciwdziałania dewastowaniu przyrody oraz wzory pism sądowo-administracyjnych.

Projekt cieszył się dużym zainteresowaniem o czym świadczyły liczne artykuły, które ukazywały się w pismach branżowych i regionalnych, wywiady w Radio Kraków czy Radio Plus oraz liczne spotkania z przedstawicielami władz miasta. Zgłoszenia przyjmowano nie tylko od mieszkańców Małopolski, ale także z innych województw, jak świętokrzyskie, mazowieckie, lubelskie, lubuskie i podkarpacki. Niewątpliwie projekt przyczynił się do rozwoju świadomości społecznej w dziedzinie ochrony środowiska, pobudził reakcje społeczne na problemy przyrody i dalsze upodmiotowienie społeczeństwa, a także zapewnił udział organizacji społecznych i grup mieszkańców w procedurach decyzyjnych oraz zwiększył wpływ wyżej wymienionych na rozstrzygnięcia organów samorządu.

Wiele miejsca Fundacja poświęciła na realizację projektów dotyczących nowo wprowadzanym ustawom środowiskowym, umożliwiającym organizacjom pozarządowym

oraz społecznościom lokalnym wzmocnienie działań na rzecz ochrony środowiska. Jednym z działań przyczyniających się do wzrostu aktywnego i efektywnego korzystania z przepisów dotyczących ochrony środowiska przez organizacje pozarządowe i obywateli była realizacja w 2008 r. projektu *Ustawa o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie – nowe narzędzie działań prawnych organizacji pozarządowych na rzecz przyrody i środowiska*. Projekt finansowany był ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie, The World Bank oraz Koninkrijk der Nederlanden. Głównym celem projektu było wzmocnienie ochrony przyrody i środowiska poprzez upowszechnienie wiedzy nt. obowiązującej od 30 kwietnia 2007 r. ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie, a także jej praktyczne wykorzystanie i wdrożenie. W trakcie projektu wykorzystywano różnorakie formy edukacji społeczeństwa na temat nowego narzędzia działań prawnych, partycypacji społecznej w decyzjach administracyjnych w tym zwłaszcza na terenach najcenniejszych – Natura 2000. Z jednej strony była to edukacja teoretyczna (strona internetowa projektu, wykłady, materiały warsztatowe, publikacje), z drugiej zaś praktyczna w ramach toczących się postępowań administracyjnych. Dzięki temu skuteczność wdrażania mechanizmów nowej ustawy oraz jej wykorzystanie było wysokie.

Kompleksowe działania, które ułatwiają korzystanie z prawa do informacji, dostęp do pomocy prawnej w zakresie ochrony środowiska, a także zwiększenie skuteczność tej pomocy to cele kolejnego projektu Fundacji związanego z budową społeczeństwa obywatelskiego. Projekt *Prawa i obowiązki w zakresie dostępu do informacji – działania na rzecz obywateli i administracji publiczne* realizowany był w 2008 r. w ramach środków otrzymanych z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich oraz Funduszu Partnerstwa. Dzięki realizacji działań projektowych wzrosła dbałość gmin w zakresie wywiązywania się z obowiązku gromadzenia i udostępniania informacji o środowisku. Równoległe podjęte działania doprowadziły do wzrostu aktywności i świadomości społecznej, jeśli chodzi o możliwość dochodzenia swoich praw w zakresie informacji oraz uczestnictwa w podejmowaniu decyzji dotyczących środowiska i jego użytkowania. W trakcie projektu wykorzystywano różnorakie formy edukacji społeczeństwa na temat dostępu do informacji publicznej, w tym informacji o środowisku, partycypacji społecznej w decyzjach administracyjnych, w tym zwłaszcza na terenach najcenniejszych Natura 2000. Szczególną uwagę Fundacja skoncentrowała na praktycznej stronie stosowania prawa do informacji. Działania prowadzone w ramach projektu miały na celu także poprawę jakości pracy administracji publicznej w zakresie współpracy ze społeczeństwem i promowanie tzw. „aktywnego udostępniania informacji”. Przeprowadzono działania monitoringowe mające na celu zidentyfikowanie kwestii

wywiązywania się urzędów z obowiązku przestrzegania prawa w zakresie udostępniania informacji o środowisku. Przeprowadzenie monitoringu oraz nagłośnienie wyników raportu wśród badanych zwiększyło się istotnie przestrzeganie przez organy administracji publicznej przepisów o dostępie do informacji publicznej, w tym przede wszystkim dotyczących środowiska i jego ochrony. Dodatkowo, równoległe z prowadzonym monitoringiem, prowadzono w konsultacji z prawnikiem korespondencję z poszczególnymi gminami na temat przyczyn niestosowania prawa. Została wydana i rozdystrybuowana publikacja omawiająca zasady prawidłowego udostępniania informacji pt. „Funkcjonowanie prawa do informacji – raport z monitoringu...” oraz analizę najczęściej popełnianych błędów przez poszczególne urzędy. Niewątpliwie projekt przyczynił się do wywiązywania się samorządów gminnych z obowiązku udostępniania informacji o środowisku i jego ochronie przez co dostęp do informacji stał się łatwiejszy.

3.5. Działalność wydawnicza

Działalność wydawnicza jest szczególnie istotna podczas realizacji działań dotyczących ochrony środowiska dlatego też towarzyszy Fundacji praktycznie przy każdym projekcie. Od początku istnienia Fundacji powstało szereg publikacji w formie książek, albumów, map, plakatów, folderów i wielu innych, które miały na celu zachęcenie do działań na rzecz ochrony środowiska oraz kształtowanie postaw obywatelskich w tym zakresie. Niewątpliwie tak piękne publikacje jak „Dolina Karpią” czy "Metody badań i ochrony sów", utkwily wielu osobom w pamięci i zapisały obraz czystego środowiska naturalnego o jakie walczy Fundacja.

Od samego początku istnienia Fundacji w realizacji działań wydawniczych pomaga powstałe w 1989 r. w Krakowie Wydawnictwo "Zielone Brygady". Jest ono organizacją niekomercyjną, od 2004 r. posiadającą status Organizacji Pożytku Publicznego. Służy ruchowi ekologicznemu w całej Polsce. Jest niezależne od jakiegokolwiek organizacji czy opcji światopoglądowej, a jego głównymi tematami zainteresowań są: ekologia, alternatywna ekonomia, ochrona środowiska i przyrody, wegetarianizm, prawa ludzi, prawa zwierząt, kultura, edukacja i wiele innych. Wydawnictwo "Zielone Brygady" wydaje periodyk "Zielone Brygady. Pismo ekologów". Pierwotnie był to miesięcznik, od początku 1998 roku - dwutygodnik, by od czerwca 2000 roku powrócić do formuły miesięcznika. Do roku 1997 (w cyklu kwartalnym) ukazywała się także publikacja w języku angielskim ("Green Brigades.

Ecologist's Papers") stanowiąca wybór najciekawszych artykułów z "Zielonych Brygad" oraz innych publikacji, poszerzona o dużą liczbę artykułów własnych.

Ze względu na to, iż podejmowanie skutecznych działań na rzecz ochrony środowiska wymaga dostępu do aktualnej i wiarygodnej informacji pismo "Zielone Brygady" stanowi ważne źródło informacji z zakresu problematyki ekologicznej i stanowi skrzynkę kontaktową dla działaczy organizacji ekologicznych.

W ramach działalności wydawniczej Zielonych Brygad wydano m.in. publikację *Przez matematykę do ekologii - Zbiór zadań matematycznych o tematyce ekologicznej dla uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum*. Celem projektu było pobudzenie i wzrost świadomości ekologicznej nauczycieli matematyki i uczniów poprzez wprowadzenie do programu lekcji matematyki zadań poruszających tematy związane z ochroną środowiska. Dzięki nim młodzież jest w stanie sama policzyć np. ilość odpadów trafiających na składowisko odpadów komunalnych (koszty składowania odpadów, ilość wody zużywanej podczas kąpieli i brania prysznica, ilość energii potrzebnej do ogrzania jednego pomieszczenia, i potrzebną ilość węgla do jej uzyskania, itp.). Takie zadania rozwiązywane na lekcji nieekologicznej jaką jest matematyka, są w stanie zachęcić młodzież do przyjaznych środowisku zachowań. Proponowane przez Fundację zadania miały również walor społeczny - nauczania modnego obecnie bioregionalizmu, czyli dumy i znajomości lokalnego otoczenia. Prezentowane zadania dotyczyły bowiem lokalnych i wojewódzkich zagadnień związanych z ochroną środowiska (informacje o składowisku odpadów w Baryczy, Wiśle płynącej przez województwo i Kraków, zakładach przemysłowych z regionu itp.). Zadania posłużyły więc kształtowaniu zachowań proekologicznych. Ponadto takie zadania pobudziły zainteresowanie młodzieży problematyką ochrony środowiska, zachęcając do jej zgłębiania podczas dalszej edukacji, a w dalszej perspektywie do udziału w projektach służących ochronie środowiska.

3.6. Działalność szkoleniowa

W ciągu dwudziestu lat istnienia Fundacja poświęciła wiele miejsca na działalność szkoleniową, gdyż realizacja większości projektów wiązała się z organizacją i przeprowadzeniem szkoleń, seminariów oraz warsztatów edukacyjnych dotyczących zagadnień środowiskowych. Grono adresatów niniejszej działalności było zróżnicowane – począwszy od pracowników organizacji pozarządowych aż po pracowników administracji samorządowej, nauczycieli czy ludzi biznesu. W ten sposób FWIE na bieżąco informowała o

wszelkich zmianach w prawie środowiskowym czy nowościach z branży ekologicznej, a także skupiała uwagę na ważnych formach ochrony przyrody.

Do jednych z najważniejszych szkoleń przeprowadzonych przez Fundację a dotyczących prawa środowiskowego było szkolenie „Podejmowanie decyzji dot. lokalizacji inwestycji w świetle ustawy o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko”. Celem szkolenia, zorganizowanego w 2001 r., było zapoznanie przedstawicieli samorządów i organizacji pozarządowych z przepisami nowej ustawy o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Projekt ten realizowany był przez Towarzystwo na rzecz Ziemi i Polską Zieloną Sieć, we współpracy z Fundacją Wspierania Inicjatyw Ekologicznych i Instytutem na rzecz Ekorozwoju. Szkolenie to wzbudziło duże zainteresowanie wśród przedstawicieli samorządów lokalnych oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych niewątpliwie ułatwiając wykorzystanie omówionej ustawy przy podejmowaniu decyzji dotyczących lokalizacji inwestycji.

„Tworzenie lokalnych form ochrony przyrody przez organy samorządu” to kolejne szkolenie zorganizowane w 2001 r. dla przedstawicieli samorządów terytorialnych i organizacji ekologicznych. Celem szkolenia było zapoznanie przedstawicieli samorządów i organizacji pozarządowych z przepisami ustawy o ochronie przyrody oraz z możliwościami tworzenia form ochrony przyrody na poziomie lokalnym – będących jednym z elementów strategii ekorozwoju miast. Szkolenie to stało się bodźcem do uregulowania statusu terenów cennych przyrodniczo, rozpoczęło współpracę pomiędzy organizacjami ekologicznymi, samorządami lokalnymi i placówkami naukowymi poprzez wspólne oceny i wyznaczanie użytków ekologicznych w miastach oraz ich aktywną ochronę oraz pokazało modelowe rozwiązania dotyczące tworzenia użytków ekologicznych na obszarach miejskich. Uczestnicy szkolenia poznali również źródła środków na działania z zakresu ochrony przyrody i kryteria ich przyznawania oraz zasady wykorzystania środków pomocowych Unii Europejskiej. Ważnym zagadnieniem okazało się również rozwiązywanie konfliktów społecznych związane z tworzeniem terenów chronionych oraz podstawy negocjacji w ochronie przyrody. W ramach projektu przygotowano również raport „Przyroda Krakowa – w kierunku strategii ochrony zasobów przyrodniczych” prezentujący przegląd miejsc cennych przyrodniczo oraz planów ich ochrony.

Ważnym szkoleniem z punktu widzenia wejścia Polski do Unii Europejskiej było szkolenie „Przepisy Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska”. Celem szkolenia było wydanie i upowszechnienie materiałów szkoleniowych, które powstały na użytek 3 szkoleń

zorganizowanych w 2001. Tematyką szkoleń (przeprowadzonych we współpracy m.in. z Towarzystwem na rzecz Ziemi i Centrum Prawa Ekologicznego) były zagadnienia związane z ochroną środowiska w kontekście przystąpienia Polski do UE:

1. Kompostowanie odpadów – dobry interes czy uciążliwa konieczność?
2. Nowe regulacje prawne w zakresie odpadów na tle dyrektyw Unii Europejskiej.
3. Prawo ochrony środowiska.

Podczas szkoleń omówiono nowe regulacje prawne wprowadzone w związku z dostosowaniem prawa krajowego do wymogów UE, a także środowiskowe dyrektywy UE. W dodatku - dzięki nawiązaniu współpracy z firmą Atmoterm Sp. z o.o. z Opola - możliwe było opublikowanie dwóch obszernych tekstów:

- Obowiązki podmiotów gospodarczych w świetle nowej Ustawy prawo ochrony środowiska.
- Obowiązki podmiotów gospodarczych w świetle nowej Ustawy o odpadach oraz Ustawy o opakowaniach.

Szkolenie to okazało się niezwykle ważne i interesujące, głównie dla przedstawicieli samorządów gminnych, ze względu na konieczność przyszłej implementacji „odpadowego” prawa polskiego do wymagań Unii Europejskiej.

W temacie Unii Europejskiej odbył się również w 2002 r. cykl szkoleń: „Przepisy Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska, z uwzględnieniem udziału społecznego w procedurach tworzenia, dostosowania i wdrażania prawa”. Projekt adresowany był do przedstawicieli trzech grup: działaczy samorządowych, przedstawicieli pozarządowych organizacji ekologicznych, środowisk akademickich, a więc wszystkich grup aktywnie uczestniczących w procesie integracji Polski z Unią Europejską. Ich celem było przygotowanie uczestników do praktycznego wdrażania nowych regulacji prawnych, aktywnego uczestniczenia w procesie integracji i wykorzystania unijnych funduszy pomocowych. Szkolenie dotyczyło takich zagadnień, jak: ochrona środowiska w polityce, systemie prawnym i finansowym Unii Europejskiej, nowe prawo ochrony środowiska na tle dyrektyw UE, krajowe i wspólnotowe przepisy w zakresie ochrony wód i gospodarki wodnej, nowe obowiązki przedsiębiorców i organów administracji w zakresie zagospodarowania odpadów, przepisy w zakresie ochrony przyrody, ochrony środowiska w rolnictwie, ochrony zwierząt i biotechnologii.

Fundacja organizowała również wiele warsztatów w zakresie dostępu do informacji publicznej i partycypacji społecznej. Warto tutaj wspomnieć warsztaty organizowane we współpracy z Towarzystwem na rzecz Ziemi w 2004 r. Tematem pierwszego było „Jak

skutecznie monitorować działania administracji publicznej?”, a drugiego „Jak skutecznie wykorzystywać przepisy i instytucje UE w działaniach na rzecz ochrony środowiska?” Podczas pierwszego warsztatu zaprezentowano podstawowe akty prawne regulujące problematykę dostępu do informacji i możliwości ich praktycznego wykorzystania, ze szczególnym uwzględnieniem ustaw (o dostępie do informacji publicznej, Prawo Ochrony Środowiska), konwencji z Aarhus i dyrektyw UE. Ich celem było poszerzenie praktycznej wiedzy i umiejętności uczestników w zakresie możliwości uzyskiwania od organów administracyjnych potrzebnych informacji i uczestniczenia w procedurach podejmowania decyzji. Podczas drugiego warsztatu uczestnicy zapoznali się z nowymi instrumentami prawnymi, które mogą być stosowane przez organizacje pozarządowe w celu zapewnienia zgodności decyzji władz krajowych z wymogami Unii Europejskiej, wynikającymi z przystąpienia Polski do UE. Zaprezentowano też konkretne przykłady ich wykorzystania przez pozarządowe organizacje ekologiczne z krajów tzw. „starej” Unii. Warsztaty prowadzone były przez osoby mające praktyczne doświadczenia w sprawach związanych z udziałem społecznym w procesie podejmowania decyzji w zakresie ochrony środowiska m.in. pracownicy Kancelarii Prawnej Jędrośka, Jerzmański, Bar i Wspólnicy z Wrocławia czy Biura Samopomocy Prawnej Towarzystwa na rzecz Ziemi. Temat udziału społeczeństwa w procesie podejmowania decyzji w zakresie ochrony środowiska podejmowany był wielokrotnie w innych projektach realizowanych przez Fundację co niewątpliwie miało wpływ na zwiększenie partycypacji społeczności lokalnych w sprawach dotyczących ochrony środowiska na terenach przez nich zamieszkałych.

Oprócz działań edukacyjnych w zakresie regulacji prawnych Fundacja organizowała również szkolenia dotyczące odrębnych tematów środowiskowych, jak np. odnawialne źródła energii czy odpady. Jednym z nich było szkolenie zorganizowane w 2003 r. we współpracy z Towarzystwem na Rzecz Ziemi - „Odnawialne Źródła Energii – przygotowanie projektów ze szczególnym uwzględnieniem programu SAPARD”. Zasadniczym celem było przygotowanie przedstawicieli administracji do przygotowania w krótkim czasie wniosków do programu SAPARD o uzyskanie funduszy pomocowych na realizację inwestycji związanych - głównie z instalacją kolektorów słonecznych oraz kotłów na biomasę. Podczas szkolenia omawiane były tematy takie jak: zasady wypełniania wniosku o dotację, obliczanie efektu ekologicznego i ekonomicznego, wzorcowy kosztorys i jego modyfikacja, przykłady inwestycji wz. OZE (w tym finansowanych ze środków SAPARD), źródła finansowania wymaganego wkładu własnego, krajowa oferta kolektorów i kotłów na biomasę. Podczas szkolenia zorganizowano również wycieczkę do Proszówek k. Bochni, gdzie woda w szkolnym basenie podgrzewana

jest przez kolektory słoneczne oraz pompy ciepła (inwestycja dofinansowana przez SAPARD) i w rejon Miechowa (inwestycje wykorzystujące biomasę).

Równie ciekawym i cieszącym się dużym zainteresowaniem było seminarium „Zagospodarowanie odpadów w budżetach gmin”, które odbyło się w 2007 r. Było ono jednym z działań organizowanych przez Fundację w ramach projektu *Społeczny monitoring gospodarki odpadami komunalnymi i użytkowymi* finansowanego przez Fundusz Współpracy w ramach Środków Przejściowych 2004 oraz Fundację Batorego. Podczas seminarium, na które zostali zaproszeni przedstawiciele samorządów gminnych, zaprezentowane zostały raporty dotyczące sposobów, kosztów i problemów zagospodarowania stałych odpadów komunalnych w dziesięciu wybranych gminach miejskich i wiejskich w roku 2006. Raporty przygotowane zostały od lipca do października 2007 roku przez niezależnych ekspertów. Na podstawie raportów została przeprowadzona analiza „studiów przypadku” przez niezależnych ekspertów z Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku Białej, Fundacji Ekonomistów Środowiska z Białegostoku, Warszawskiego Ośrodka Ekonomii Ekologicznej, Ogólnopolskiej Izby Gospodarczej Recyklingu, Beskid sp. z o.o. w Żywcu oraz Rekopól Organizacji Odzysku S.A. Celem analizy było porównanie skuteczności rozwiązań organizacji systemu zagospodarowania stałych odpadów komunalnych w poszczególnych gminach, ze szczególnym uwzględnieniem ich kosztów oraz efektywności ekonomicznej. Seminarium okazało się bardzo przydatnym narzędziem dla promowania selektywnej zbiórki odpadów oraz wprowadzania efektywnych ekonomicznie rozwiązań podczas realizacji gospodarki odpadami w gminach.

W celu wsparcia instytucjonalnego Fundacja przeprowadziła również szereg warsztatów w ramach programu stażowego dla studentów ostatnich lat szkół wyższych zainteresowanych pracą w organizacjach ekologicznych. Warsztaty te były realizowane w latach 2004 - 2005 w ramach projektu *Kuźnia kadr ochrony środowiska i Pozarządowa kuźnia kadr* finansowanych z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich. Projekty miały na celu zwiększenie efektywności działań organizacji, a także ustalenie i wdrożenie kilku ram funkcjonowania FWIE dotyczących sposobu zarządzania organizacją i podziału kompetencji pracowników wraz z systemem ich motywowania. Głównymi elementami projektów było przygotowanie nowej kadry do prowadzenia poszczególnych projektów w Fundacji, zgodnie z wdrażanym przez FWIE systemem zarządzania. Ponadto celem programu była aktywizacja podmiotów należących do sektora pozarządowego i publicznego do wspólnych działań na rzecz zapewnienia miejsc pracy w organizacjach pozarządowych poprzez uczestnictwo w programie szkoleniowym oraz wspieranie trwałej i aktywnej współpracy między tymi

jednostkami. Zaowocowała ona zatrudnieniem pracowników, a tym samym przyczyniła się do promocji zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy. Projekty były więc dobrym pomysłem na aktywizację bezrobotnych, którzy mogą znaleźć pracę w tzw. III sektorze.

3.7. Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży

Dzięki szerokiej gamy publikacji dla dzieci i młodzieży propagujących działania proekologiczne (m.in. podręcznik *Przez matematykę do ekologii - Zbiór zadań matematycznych o tematyce ekologicznej dla uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum*) Fundacja realizowała projekty skupiające swą uwagę na najmłodszych. Zarówno tematyka, jak i zakres działań był różnorodny. Można w nich odszukać warsztaty i wycieczki edukacyjne, konkursy plastyczne, publikacje czy imprezy ekologiczne. Część działań poświęcona została również na pomoc nauczycielom i wychowawcom w kształtowaniu postaw ekologicznych dzieci i młodzieży. Projekty dotyczące edukacji ekologicznej dzieci i młodzieży finansowane były przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie.

W ramach omawianej grupy działań zrealizowany został w 2004 r. projekt *Kameleon - Informator ekologiczny dla szkół*. Był to program skierowany do szkół z obszarów wiejskich i małych miasteczek z terenu całego województwa małopolskiego polegający na przygotowaniu i rozsyłaniu do zainteresowanych programem szkół comiesięcznego Informatora Ekologicznego. Zawierał on informacje o imprezach ekologicznych w regionie oraz w całej Polsce, o konkursach, warsztatach ekologicznych dla dzieci i nauczycieli, inicjatywach podejmowanych przez inne szkoły czy o zagrożeniach ekologicznych. Znajdowały się w nim również ciekawostki ze świata przyrody, zaproszenia do organizowania imprez ekologicznych w szkołach, porady, przydatne pomysły i scenariusze zajęć ekologicznych. Do Informatora dołączane były książki, czasopisma, foldery, ulotki, filmy przyrodnicze i inne materiały o treściach ekologicznych przydatne nauczycielom. Podczas realizacji projektu przeprowadzano również konkursy literackie i plastyczne dla dzieci i młodzieży oraz konkurs na najciekawszy scenariusz zajęć ekologicznych dla nauczycieli. Całość działań przyczyniła się więc do wzmożenia działań ekologicznych podejmowanych przez szkoły na terenie województwa małopolskiego.

W latach 2003-2005 Fundacja kontynuowała działania edukacyjne dzieci i młodzieży z województwa małopolskiego podczas realizacji projektów *Dziedzictwo kulturowe i środowisko naturalne Małopolski* oraz *Różnorodność biologiczna Małopolski*. Zdawano sobie bowiem sprawę, że edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży powinna być prowadzona w sposób żywy i ciekawy, by zainteresowanie młodych ludzi było jak największe. Zasadniczymi elementami projektów była promocja dziedzictwa kulturowego i różnorodności biologicznej Małopolski poprzez organizację konkursu o bioróżnorodności dla uczniów szkół gimnazjalnych i średnich z Małopolski oraz wydanie publikacji książkowej. Uczniowie zgodnie z przewidywaniami zapoznali się z zasobami przyrodniczymi w swym otoczeniu, nauczyli się rozpoznawać gatunki roślin i zwierząt, zebrali informacje dotyczące okolicznych form ochrony przyrody, a także sposobów i metod ich ochrony. Najciekawsze prace wyselekcjonowane przez specjalną komisję oceniającą spośród dostarczonych do Fundacji zostały wydane w formie publikacji, a także zamieszczone w sieci Internet będąc dodatkowym wyróżnieniem. Publikacja pokonkursowa została rozpowszechniona przy udziale kuratorium oświaty, ośrodków edukacji ekologicznej i przy pomocy innych projektów realizowanych przez wnioskodawcę. W ramach zakończenia konkursu odbyło się oficjalne ogłoszenie wyników, wręczenie nagród i wystawa wybranych prac konkursowych, mająca na celu poszerzenie kręgu osób świadomych potrzeby ochrony różnorodności biologicznej województwa małopolskiego. Została wydana publikacja „Dziedzictwo kulturowe i środowisko naturalne Małopolski” przygotowane przez nauczycieli biologii i ochrony środowiska.

W tematyce zrównoważonego rozwoju realizowany był w 2004 r. projekt *Moje gospodarstwo ekologiczne jako element zrównoważonego rozwoju wsi*, którego celem była aktywna edukacja ekologiczna uczniów szkół średnich o profilu rolniczym i ekologicznym z województwa małopolskiego poprzez udział w konkursie dotyczącym zasad racjonalnego gospodarowania, oddziaływania na środowisko naturalne w sposób pozytywny wynikający z zastosowania ekologicznych technologii i środków, jak i redukcja wpływu czynników negatywnych, efektywne wykorzystanie energii w gospodarstwie, czy biomasy, promocja zdrowego trybu życia związana z rolnictwem ekologicznym, a także promocja systemów produkcji rolniczej przyjaznych środowisku, agroturystyka, możliwość uzyskania atestu gospodarstwa ekologicznego i pozyskania dotacji z tego tytułu. Została również wydana publikacja książkowa zawierająca materiały na temat zasad funkcjonowania gospodarstw ekologicznych, regulacji prawnych dotyczących warunków prowadzenia produkcji rolnej i przetwórstwa metodami ekologicznymi oraz systemu kontroli i certyfikacji tej produkcji i

przetwórstwa, a także znakowania i obrotu produktami rolnictwa ekologicznego. W materiałach tych znalazły się również informacje na temat możliwości i warunków dofinansowania działań związanych z rolnictwem przyjaznym dla środowiska.

Wiele działań poświęconych zostało również na edukację dzieci i młodzieży w zakresie selektywnej zbiórki odpadów. Do najważniejszych projektów o tej tematyce należy *Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży - segregacja odpadów*. Był to program prezentujący przykłady zajęć w szkołach w oparciu o materiały dydaktyczne poświęcone zagadnieniom segregacji i recyklingu odpadów. W ramach projektu została przygotowana publikacja „Segregacja odpadów”, która następnie była rozdawana dzieciom podczas warsztatów przeprowadzanych w krakowskich szkołach. Kontynuacją działań w tym zakresie był program edukacji ekologicznej *Recykling odpadów w naszej szkole* poświęcony propagowaniu właściwego podejścia do odpadów oraz promocji segregacji i recyklingu ze szczególnym uwzględnieniem odpadów z opakowań szklanych. Program realizowany był na terenie województwa małopolskiego. W ramach programu zostały przeprowadzone warsztaty dla nauczycieli w powiatach województwa, a w kolejnym etapie prelekcje dla uczniów w szkołach Małopolski. W ramach projektu został wydany Pakiet Edukacyjny dla nauczycieli „Recykling odpadów w naszej szkole”, a dla dzieci i młodzieży zostały przygotowane materiały edukacyjne. Zajęcia w niekonwencjonalnej formie konkursów stały się sposobem na zachęcenie dzieci i młodzieży do włączenia się w selektywną zbiórkę materiałów nadających się do powtórnego wykorzystania przyczyniając się do wzrostu świadomości ekologicznej dotyczącej zagospodarowania odpadów oraz poprawy stanu środowiska naturalnego.

Obecnie Fundacja zajmuje się realizacją programu edukacyjnego *Dobre rady na odpady*, którego głównym celem jest podniesienie poziomu świadomości ekologicznej dzieci, młodzieży oraz ich opiekunów w zakresie rozsądnego gospodarowania odpadami i odpowiedzialnej konsumpcji. Istotnym aspektem programu jest więc poprawa stanu środowiska poprzez wzrost segregacji odpadów, szczególnie w najbliższym otoczeniu szkół, a także kształtowanie proekologicznych postaw społeczeństwa. Projekt skierowany jest do przedszkolaków, uczniów szkół podstawowych, gimnazjalistów oraz ich opiekunów z 5 województw Polski południowej (śląskie, małopolskie, podkarpackie, świętokrzyskie, lubelskie). Wykształcenie w młodych ludziach poczucia ich osobistej odpowiedzialności za środowisko, podniesienie ich ekologicznej świadomości oraz przekonanie o ogromnym znaczeniu zrównoważonej konsumpcji i zbiórki surowców wtórnych oraz ich recyklingu w ochronie zasobów środowiska naturalnego realizowane jest podczas warsztatów w szkołach.

Dzięki nim nauczyciele poszerzają wiedzę na temat gospodarki odpadami oraz organizacji zbiórki surowców wtórnych, która daje możliwość permanentnego prowadzenia programu w szkołach z aktywnym udziałem uczniów. Program może funkcjonować samodzielnie na terenie każdej ze szkół i pokazuje wymierne korzyści ekonomiczne i społeczne dla obecnego i przyszłych pokoleń, wynikające z ochrony środowiska.

Oprócz tematów związanych z racjonalną gospodarką odpadami FWIE realizowała również edukację ekologiczną w zakresie odnawialnych źródeł energii. Jednym z najważniejszych projektów dotyczących tej tematyki był projekt pod nazwą *Zielona edukacja w szkołach* realizowany w 2006 r. Głównym celem projektu była aktywizacja edukacji ekologicznej na temat odnawialnych źródeł energii. Projekt skierowany był do uczniów szkół gimnazjalnych oraz średnich województwa małopolskiego. Na potrzeby projektu przygotowany został informacyjny serwis internetowy, gdzie znalazły się elektroniczne wersje przygotowanych materiałów edukacyjnych dla uczestników projektu, informacje na temat poszczególnych źródeł energii odnawialnych, najlepsze przykłady zrealizowanych inwestycji wykorzystujących OZE na terenie województwa, bazę danych organizacji i instytucji zajmujących się tą tematyką oraz materiały edukacyjne przygotowane na potrzeby warsztatów. W ramach realizacji projektu przeprowadzono również warsztaty dla młodzieży, których celem było wyrównanie poziomu wiedzy uczniów na temat zagadnień związanych z odnawialnymi źródłami energii. Na potrzeby warsztatów oraz konkursu wydana została publikacja "Przewodnik po zagadnieniach energii odnawialnych dla uczniów", który został przekazany wszystkim uczniom zainteresowanym wzięciem udziału w konkursie. W kolejnym etapie uczniowie przeprowadzili "poszukiwania" przykładów wykorzystywania zielonej energii poparte wywiadami z przedstawicielami instytucji lub osobami prywatnymi posiadającymi instalacje wykorzystujące odnawialne źródła energii, a także dokumentacją fotograficzną i plastyczną. Powstałe w ten sposób prace wzięły udział w konkursie na najlepiej opracowaną "lokalną mapę zielonej energii". Z wykorzystaniem nagrodzonych prac opracowana została i wydana na płytach CDR "Małopolska mapa zielonej energii". W publikacji zaprezentowano 25 przykładów zastosowania instalacji wykorzystujących energię odnawialną z terenu województwa małopolskiego. Poprzez realizację działań dotyczącego edukacji ekologicznej oraz późniejszych projektów w zakresie energii odnawialnej, opisanych w kolejnym rozdziale, wzrosło zainteresowanie tematyką energii odnawialnej nie tylko wśród dzieci i młodzieży, ale także wśród mieszkańców Małopolski.

Obecnie Fundacja skupia swą uwagę na najmłodszych uczestnikach życia ekologicznego, a mianowicie na przedszkolakach. Mowa tu o projekcie *Edukacja ekologiczna*

w przedszkolach - *Cztery pory roku przedszkolaka*, którego celem jest przyrodnicza edukacja dzieci w wieku przedszkolnym wraz z ich nauczycielami, a także rozbudowanie programu edukacyjnego dla przedszkoli o elementy edukacji przyrodniczej:

- Budzenie i rozwijanie wrażliwości na przyrodę.
- Zdobywanie i doskonalenie umiejętności obserwowania i analizowania zjawisk przyrodniczych.
- Kształtowanie pozytywnych więzi ze środowiskiem przyrodniczym i odpowiedzialności za jego stan.
- Kształtowanie proekologicznych postaw, w szczególności zaangażowania w aktywne formy ochrony przyrody we własnym środowisku.

Realizowany projekt dostarczy wartościowych merytorycznie materiałów dotyczących edukacji przyrodniczej, przydatnych dla nauczycieli przedszkolnych w realizowanych przez nich programach, jak również pozwoli zaprezentować możliwości wykorzystania różnorodnych metod przekazywania treści przyrodniczych. Proponowane w scenariuszach ćwiczenia są atrakcyjne dla dzieci, poprzez co w sposób ciekawy i nie nużący zachęcą do przyswajania wiedzy, a dodatkowo ukierunkują do dalszych poszukiwań i zainteresowania przyrodą.

3.8. Odnawialne źródła energii

Wśród działań dotyczących propagowania pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych były zarówno projekty edukacyjno-informacyjne, szkolenia omawiające źródła finansowania tego typu działań, jak również działania praktyczne związane z budową instalacji wykorzystujących energię ze źródeł odnawialnych.

W 2003 r. zrealizowano projekt *Zielona energia – promocja pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych*. W ramach projektu zorganizowano warsztaty „Korzyści i szanse rozwoju wynikające z wykorzystania odnawialnych źródeł energii”, w których uczestniczyli przedstawiciele samorządów lokalnych, liderzy organizacji pozarządowych oraz działacze społeczni. Utworzono również serwis internetowy obejmujący szeroko pojęte zagadnienie bioenergii, jej źródeł, zasobów i sposobów jej pozyskiwania z natury. Podczas realizacji projektu udzielano konsultacji z zakresu pozyskiwania funduszy na odnawialne źródła energii. Takie działania były również tematem kolejnego projektu *Odnawialne Źródła Energii*

– *przygotowanie projektów ze szczególnym uwzględnieniem programu SAPARD*. Jego zasadniczym celem było przygotowanie przedstawicieli administracji do przygotowania wniosków do programu SAPARD o uzyskanie funduszy pomocowych na realizację inwestycji związanych głównie z instalacją kolektorów słonecznych oraz kotłów na biomasę. Podczas szkolenia omawiane były tematy takie jak: zasady wypełniania wniosku o dotację, obliczanie efektu ekologicznego i ekonomicznego, wzorcowy kosztorys i jego modyfikacja, przykłady inwestycji wz. OZE (w tym finansowanych ze środków SAPARD), źródła finansowania wymaganego wkładu własnego oraz krajową ofertą kolektorów i kotłów na biomasę. Zorganizowano również wycieczkę do Proszówek k. Bochni, gdzie woda w szkolnym basenie podgrzewana jest przez kolektory słoneczne oraz pompy ciepła (inwestycja dofinansowana przez SAPARD) i w rejon Miechowa (inwestycje wykorzystujące biomasę). Działania edukacyjno-informacyjne przyczyniły się do wzrostu zainteresowania pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych ze strony przedstawicieli samorządów terytorialnych oraz wykorzystania dotacji na inwestycje w tym zakresie.

W latach 2002-2003 wraz ze Specjalistycznym Psychiatrycznym Zakładem Opieki Zdrowotnej w Bielsku Białej oraz Pracownią Na Rzecz Wszystkich Istot Fundacja prowadziła projekt *Odnawialne źródła energii* w ramach dotacji Programu Małych Dotacji GEF/SGP. W ramach projektu w trzech budynkach SP ZOZ zakończono instalację kolektorów słonecznych do ogrzewania ciepłej wody bieżącej. Ponadto w Ośrodku zainstalowano 92 m kw. kolektorów słonecznych i zbiorniki na ciepłą wodę użytkową o całkowitej pojemności 3400 l. Dzięki realizacji projektu i instalacji kolektorów słonecznych zapewniono ogrzanie 70-80% ciepłej wody zużywanej przez Ośrodek w skali całego roku.

Ponadto we współpracy z Towarzystwem na rzecz Ziemi z Oświęcimia Fundacja w 2004 r. prowadziła projekt *Promocja odnawialnych źródeł energii - objazdowa wystawa energetyczna* finansowany z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie. Głównymi celami projektu było:

- promowanie dostępnych i tanich odnawialnych źródeł energii,
- pomoc lokalnym przedsiębiorcom w promocji na rynku,
- prezentacja i promocja urządzeń i instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii.

W ramach realizacji projektu została przygotowana wystawa obrazująca różne sposoby, techniki i technologie wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Wystawa została pokazana we wszystkich 22 powiatach woj. Małopolskiego, a otwarciu każdej z wystaw towarzyszyły warsztaty nt. wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Do udziału w warsztatach zostali

zaproszeni lokalni politycy (przedstawiciele urzędów powiatowych i gminnych, radni), lokalni przedsiębiorcy, liderzy lokalnych organizacji pozarządowych, przedstawiciele podmiotów działających w otoczeniu rolnictwa (izby rolne, ośrodki doradztwa), nauczyciele oraz dostawcy technologii i urzędów służących wykorzystaniu energii odnawialnej. Działania w ramach projektu przyczyniły się do promocji technologii wykorzystujących energię ze źródeł odnawialnych oraz lobbingu firm zajmujących się inwestycjami w tym zakresie.

3.9. Zagospodarowanie odpadów

Działania z zakresu racjonalnej gospodarki odpadami były jednymi z najważniejszych podejmowanych przez Fundację w ciągu dwudziestu lat istnienia. Obejmowały one nie tylko działania promocyjno – informacyjne, edukacyjno-szkoleniowe, ale również przedsięwzięcia praktyczne związane z wdrożeniem selektywnej zbiórki w poszczególnych dzielnicach miasta Krakowa i wizyty studyjne w krajach, gdzie wdrożono gospodarkę odpadami plasującą się na wysokim poziomie. Zrealizowano szereg projektów, w trakcie których organizowano konkursy i warsztaty ekologiczne dla dzieci i młodzieży, o czym wspomniano w rozdziale 3.7., kampanii promujących selektywną zbiórkę odpadów, seminariów i konferencji, wydano szereg publikacji mających na celu zachęcenie do racjonalnej gospodarki odpadami w kraju. Projekty te skierowane były zarówno do dzieci i młodzieży, nauczycieli, ale również do wszystkich zainteresowanych mieszkańców, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz samorządów gminnych i ludzi biznesu.

Jednym z pierwszych działań na rzecz promocji ekologicznych opakowań był projekt *Sieć Działania na rzecz Opakowań Ekologicznych* realizowany w latach 1994-1996 dzięki dofinansowaniu Ministerstwa Ochrony Środowiska Królestwa Holandii. Podczas realizacji projektu współpracowano z organizacjami ekologicznymi ze Słowacji, Czech i Węgier. Projekt się podstawą do opracowania *Kampanii na rzecz Produktu Ekologicznego* realizowanej w wymiarze międzynarodowym, której głównym obszarem było rolnictwo i jego wpływ na środowisko społeczne, ekonomiczne i przyrodnicze. Została zawiązana również Ogólnopolska Sieć ds. Odpadów, w ramach której ze strony polskiej uczestniczyli: Ogólnopolskie Towarzystwo Zagospodarowania Odpadów, Federacja Zielonych – Grupa Krakowska oraz Polski Klub Ekologiczny zajmująca się promowaniem ekologicznych opakowań oraz rozwiązań ekologicznych w dziedzinie gospodarki odpadami, jak również

nawiązywaniem współpracy z innymi organizacjami pozarządowymi i ludźmi biznesu w tym zakresie.

Kolejną kampanią na rzecz promocji opakowań zwrotnych był projekt pod nazwą *Butelko zwrotna wróć!* finansowany przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wydawnictwo Pascal. Najważniejszym celem projektu, realizowanego w latach 2002-2003, było kształtowanie zachowań konsumenckich zmierzających do unikania powstawania odpadów, zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami. Projekt miał również na celu promocję opakowań zwrotnych oraz wsparcie wdrożenia ustawy o opakowaniach i odpadach opakowaniowych, która weszła w życie 1 stycznia 2002 r.

Wsparcie samorządów lokalnych w przygotowaniu dobrego planu gospodarki odpadami to cele kolejnego projektu realizowanego przez Fundację w latach 2002-2003. Projekt *Spółeczny Punkt Konsultacyjny w zakresie planowania gospodarki odpadami w gminie, powiecie i regionie* finansowany był przez Regionalne Centrum Ekologiczne na Europę Środkową i Wschodnią. Celem przedsięwzięcia była eliminacja zagrożeń związanych z wytwarzaniem i unieszkodliwianiem odpadów komunalnych,

- zmniejszenie ilości składowanych odpadów, a zwiększenie poddawanych odzyskowi i recyklingowi,
- wdrożenie nowych przepisów w zakresie zagospodarowania odpadów,
- promocja ekologicznych metod zagospodarowania odpadów (np. kompostowania),
- udzielenie wsparcia samorządom lokalnym w przygotowaniu planu gospodarki odpadami poprzez uruchomienie punktu konsultacyjnego dla samorządów, firm komunalnych, organizacji pozarządowych i instytucji biorących udział w tworzeniu planów gospodarki odpadami oraz nawiązanie stałej współpracy z wybranymi organami przygotowującymi plany.

Dobry plan gospodarki odpadami to plan, który uwzględnia przepisy i wytyczne krajowe i Unii Europejskiej, jest efektywny ekonomicznie, bezpieczny ekologicznie, przekonsultowany i akceptowany społecznie oraz uwzględnia lokalne uwarunkowania. Właściwe zaplanowanie gospodarki odpadami jest podstawowym warunkiem prowadzenia racjonalnych działań w tym zakresie. Jest też warunkiem ubiegania się o dotacje z większości funduszy pomocowych, a od niedawna także wymogiem ustawowym. Samorządy napotykały jednak na liczne bariery przy tworzeniu planów. Zadaniem realizowanego przez Fundację Wspierania Inicjatyw Ekologicznych projektu było udzielenie pomocy w ich pokonaniu poprzez uruchomienie

punktu konsultacyjnego, udostępnianie materiałów w związku z zagospodarowaniem odpadów i nawiązanie stałej współpracy. Informacje nt. projektu rozesłano do wszystkich urzędów administracji (lokalnej, powiatowej i wojewódzkiej), związków komunalnych, mediów podejmujących problematykę ochrony środowiska i gospodarki komunalnej, organizacji ekologicznych i firm zajmujących się gospodarką odpadami. Dzięki dwukrotnej rozsyłce informacji do wszystkich organów administracji powszechna stała się świadomość obowiązku sporządzenia planów gospodarki odpadami. W ramach realizacji projektu przeprowadzono również dwa szkolenia bezpośrednio związane z tematyką projektu, tj.:

- Planowanie gospodarki odpadami w gminie i powiecie (związku komunalnym), Bielsko-Biała, Hotel „ZIAD”,
- Najnowsze regulacje prawne w zakresie gospodarki odpadami, opakowań i ochrony środowiska,

a także warsztaty „Jak samodzielnie przygotować gminny, regionalny lub powiatowy plan gospodarki odpadami”. W warsztatach wzięli udział przedstawiciele samorządów i organizacji pozarządowych. Warsztaty spotkały się z bardzo dobrym przyjęciem i były też okazją do wzmocnienia współpracy z organizacjami przemysłu (Forum Opakowań Szklanych i Fundacja RECAL) i środowiskiem naukowym (Instytutem Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN), a także zaplanowania kolejnych wspólnych działań w zakresie propagowania racjonalnej gospodarki odpadami.

Fundacja realizowała również projekty, w trakcie których organizowane były wizyty studyjne do krajów, gdzie wdrożono dobre rozwiązania w zakresie gospodarki odpadami. Jednym z takich projektów był projekt pod nazwą *Selektywna zbiórka baterii – przykład dobrych praktyk unijnych* realizowany w 2004 r. dzięki pomocy finansowej Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie. Pierwszym etapem projektu była wizyta studyjna w Danii i Niemczech, gdzie koordynatorzy poznawali funkcjonowanie systemu zbiórki baterii w tych krajach. Na podstawie zdobytych doświadczeń oraz studiów własnych i analizy sytuacji w Polsce powstała publikacja: „Baterie – segregacja czy degradacja?”. Kolejnymi etapami projektu było:

1. Rozesłanie do wszystkich gmin województwa wniosku o umieszczenie w PGO zapisów dotyczących organizacji systemu zbiórki baterii.
2. Monitorowanie zmian.
3. Seminarium z udziałem przedstawicieli administracji publicznej, organów kontrolnych, organizacji ekologicznych, firm zajmujących się gospodarką odpadami oraz nauczycieli.

Podjęte działania zyskały duży oddźwięk w mediach – relacje pojawiły się w Gazecie Wyborczej, Dzienniku Polskim oraz w lokalnych dziennikach. Ponadto w audycjach w Radiu Plus, Radiu Kraków znalazły się sprawozdania z seminarium i wywiady z uczestnikami. Do największych sukcesów i pozytywnych efektów projektu należy zaliczyć duże zainteresowanie społeczeństwa oraz podjęcie konkretnych działań ze strony miasta w kierunku stworzenia systemu selektywnej zbiórki baterii.

Doświadczenia krajów europejskich w zakresie gospodarki odpadami wykorzystane były również podczas realizacji projektu *Wdrażanie zbiórki baterii w Małopolsce z wykorzystaniem doświadczeń UE*. Projekt realizowany był w latach 2004-2006 dzięki dofinansowaniu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie i współpracy z organizacją odzysku REBA. Celem projektu było wypracowanie modelu gospodarki zużytymi bateriami według Unii Europejskiej oraz edukacja i przygotowanie społeczeństwa do praktycznej jego realizacji na terenie województwa małopolskiego. Wykorzystując doświadczenie zdobyte w ramach projektu *Selektywna zbiórka baterii – przykład dobrych praktyk unijnych* rozpoczęto starania o organizację zbiórki w Małopolsce. Projekt zakładał współpracę z administracją publiczną w celu stworzenia modelowych systemów zbiórki zużytych baterii i wpisanie ich w programy gospodarki odpadami szczebla gminnego. W ramach projektu zorganizowane zostało seminarium dla przedstawicieli administracji publicznej, nauczycieli i recyklerów mające na celu wypromowanie założeń selektywnej zbiórki baterii w Małopolsce. Przeprowadzono również warsztaty edukacyjne oraz konkurs w szkołach nt. selektywnej zbiórki odpadów, ze szczególnym uwzględnieniem baterii przyczyniając się do rozpowszechniania działań z zakresu selektywnej zbiórki odpadów wśród administracji publicznej oraz szkół z terenu województwa małopolskiego.

W 2005 r. Fundacja realizowała projekt *Pilotażowa selektywna zbiórka odpadów w systemie workowym na terenie dzielnicy Wola Justowska w Krakowie* finansowany przez Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Celem ogólnym projektu było poprawa stanu środowiska Dzielnicy VII Krakowa i wzrost świadomości ekologicznej jej mieszkańców. Osiągnięte zostało to poprzez realizację celów szczegółowych:

- zwiększono ilości odzyskiwanych surowców wtórnych w Krakowie i co za tym idzie zmniejszono ilość odpadów deponowanych na składowisku, przez przeprowadzenie promocji i zbiórki wśród mieszkańców Woli Justowskiej,
- dano impuls dla rozwoju selektywnej zbiórki odpadów przez nagłośnienie akcji i zmotywowanie władz miasta do działań w tym zakresie,

- przeprowadzono wielotorową edukację ekologiczną społeczeństwa w zakresie gospodarki odpadami przez uświadomienie zagrożeń jakie niesie ze sobą ciągła, intensywna eksploatacja źródeł surowców naturalnych i nadmierna ilość odpadów na składowisku – prelekcje-warsztaty, materiały promocyjne,
- wdrożono model inicjowanej i koordynowanej przez NGO i realizującej idee zrównoważonego rozwoju współpracy: dzielnicy, organizacji pozarządowej i biznesu.

Zrealizowane w ramach projektu działania można podzielić na promocyjno-edukacyjne (wydano i rozdyskretuowano materiały: pocztówki, foldery informacyjne, plakaty, przeprowadzono warsztaty-prelekcje, konferencje prasową, zamieszczono artykuły w Internecie i w prasie, przeprowadzono konkurs plastyczny wśród szkół podstawowych i gimnazjalnych z terenu Woli Justowskiej) i praktyczne (przeprowadzono fizyczną zbiórkę wysegregowanych przez mieszkańców surowców wtórnych). Ważne było to, że zainicjonowano model współpracy pomiędzy mieszkańcami, samorządem lokalnym, organizacją pozarządową i środowiskiem biznesowym.

Poprawę sytuacji w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi i użytkowymi, a w szczególności przestrzegania przepisów dot. zagospodarowania tych odpadów i osiągnięcia wymaganych standardów w tym zakresie realizowano dzięki projektowi *Spoleczny monitoring gospodarki odpadami komunalnymi i użytkowymi* finansowanemu z Fundacji Fundusz Współpracy oraz Fundacji Batorego. Projekt realizowany w 2007 r. miał na celu:

- monitoring wdrażania przepisów przez gminy (odpowiadające w Polsce za gospodarowanie odpadami komunalnymi),
- monitoring przestrzegania przepisów o odpadach opakowaniowych oraz o zużytych sprzęcie elektrycznym i elektronicznym przez placówki handlowe (w szczególności sklepy wielkopowierzchniowe i internetowe),
- dokonanie analizy kosztów gospodarki odpadami, w szczególności ich selektywnej zbiórki, w wybranych gminach, identyfikacja i promocja „najlepszych praktyk” w zakresie efektywnego wykorzystania środków na zagospodarowanie odpadów,
- wypracowanie i promocja stanowiska organizacji pozarządowych w zakresie modelowych i pożądaných rozwiązań w gospodarce ww. odpadami,
- promocję efektów projektu, w szczególności „czarnych list” gmin i sklepów.

W celu realizacji działań projektowych, związanych z monitoringiem wdrażania przepisów przez gminy, uzyskano od Ministerstwa Środowiska i upubliczniono „imienne” „czarne” listy gmin, które nie uchwałyły gminnych planów gospodarki odpadami (PGO) i regulaminów

utrzymania czystości i porządku (RUCiP). W stosunku do 50 największych gmin nie posiadających uchwalonych planów i regulaminów podjęto działania „dociskające” w formie skarg do organów gminy. „Czarne” listy były na bieżąco aktualizowane - gminy były z niej usuwane po przyjęciu odpowiednich uchwał. W ramach monitoringu przestrzegania przepisów o odpadach opakowaniowych oraz o zużytych sprzęcie elektrycznym i elektronicznym przez placówki handlowe przeprowadzono kontrolę ponad 100 wybranych sklepów wielkopowierzchniowych różnych sieci pod kątem przestrzegania obowiązku posiadania ogólnodostępnych urządzeń do selektywnej zbiórki odpadów opakowaniowych. W przypadku stwierdzenia braku prowadzenia selektywnej zbiórki odpadów wystąpiono do dyrekcji firm o wyjaśnienie zaistniałej sytuacji, a w przypadku braku reakcji i nieusunięcia nieprawidłowości, sklepy umieszczono na internetowej „żółtej” liście i skierowano wnioski do Wojewódzkich Inspekcji Ochrony Środowiska o przeprowadzenie kontroli i w przypadku potwierdzenia nieprawidłowości - nałożenie kary. Ponadto przeprowadzono kontrolę ponad 50 wybranych sprzedawców internetowych, w szczególności na giełdach Allegro i E-bay. W przypadku stwierdzenia pobierania opłat za zwracany sprzęt i niezarejestrowania w rejestrze sprowadzających na rynek sprzęt elektryczny i elektroniczny wystąpiono do Wojewódzkich Inspekcji Ochrony Środowiska o przeprowadzenie kontroli i w przypadku potwierdzenia nieprawidłowości - nałożenie kary. Na podstawie przeprowadzonego monitoringu przygotowano, opublikowano w Internecie i powielono raport **WDRAŻANIE WYBRANYCH PRZEPISÓW W ZAKRESIE GOSPODARKI ODPADAMI**. Kolejnym działaniem było dokonanie analizy kosztów gospodarki odpadami komunalnymi w wybranych gminach, w szczególności ich selektywnej zbiórki, identyfikacja i promocja „najlepszych praktyk” w zakresie efektywnego wykorzystania środków na zagospodarowanie odpadów, oraz wypracowanie i promocja stanowiska organizacji pozarządowych w zakresie modelowych i pożądaných rozwiązań w gospodarce ww. odpadami. Zostało zorganizowane i przeprowadzone seminarium, na które zaproszono ekspertów w celu przedstawienia koreferatów do przygotowanego raportu, przedstawicieli wybranych gmin w celu wymiany i uzyskania dodatkowych informacji oraz przedstawicieli organizacji ekologicznych w celu wypracowania stanowiska w zakresie modelowych i pożądaných rozwiązań w gospodarce odpadami. Na podstawie zebranych uwag przygotowano, powielono i opublikowano w Internecie raport **KOSZTY GOSPODAROWANIA ODPADAMI KOMUNALNYMI W GMINACH** łącznie z wnioskami i rekomendacjami dla gmin i parlamentu dot. zmian w regulacjach „odpadowych” oraz ze stanowiskiem organizacji pozarządowych. Projekt niewątpliwie przyczynił się do poprawy stanu gospodarki odpadami poprzez wywiązywanie

się gmin z uchwalania najważniejszych dokumentów w zakresie gospodarki odpadami oraz realizacji obowiązków ustawowych przez sklepy wielkopowierzchniowe i internetowe.

Projektem, który cieszył się dużym zainteresowaniem wśród mieszkańców Małopolski był projekt *Najbardziej proekologiczna społeczność Małopolski* finansowany przez Fundusz Współpracy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie Eko Cykl Organizację Odzysku S.A. oraz Stowarzyszenie Forum Opakowań Szklanych. Celem projektu, realizowanego w 2007 r., było wytworzenie trwałego nawyku segregacji opakowań szklanych i innych odpadów wśród mieszkańców Małopolski, a przez to zwiększenie ilości odpadów zbieranych selektywnie i poddawanych recyklingowi i osiągnięcie ekologicznych efektów z tym związanych. Projekt bezpośrednio adresowany był do wszystkich powiatów, gmin i szkół na terenie województwa małopolskiego, a pośrednio do wszystkich indywidualnych wytwórców odpadów komunalnych. Kampania sprowadzała się do promowania recyklingu i odzysku odpadów poprzez dotarcie do gospodarstw domowych jak i placówek handlowych, realizowane poprzez zadania konkursowe prowadzone przez szkoły. Powyższe działania wspierane były przez działania medialne: audycje tematyczne na antenie RDN Małopolska, emisję spotów propagujących selektywną zbiórkę odpadów, a także artykuły w prasie. Zasadniczymi elementami projektu i kampanii były dwa konkursy obejmujące odpowiednio szkoły oraz gminy zlokalizowane na terenie województwa małopolskiego. Najważniejszymi efektami projektu były:

- Spowodowanie masowego udziału mieszkańców w programie selektywnej zbiórki odpadów poprzez zaangażowanie w program gospodarstw domowych oraz placówek handlowych.
- Wsparcie osiągnięcia wymaganych poziomów odzysku i recyklingu wynikających z przepisów krajowych i PGO.
- Zintensyfikowanie poziomów zbiórki opakowań, w szczególności szklanych, w gminach uczestniczących w konkursie.
- Znaczna oszczędność składowisk odpadów, a także ograniczenie zużycia naturalnych surowców używanych do produkcji opakowań, a przez to ochrona środowiska naturalnego.
- Ugruntowania wśród młodzieży przekonania, że zaangażowanie na rzecz recyklingu przynosi konkretne efekty i wpływa na ilość skierowanych do odzysku i recyklingu odpadów.

- W relatywnie tani sposób przeprowadzona została akcja promocyjna odzysku i recyklingu odpadów o zasięgu wojewódzkim.
- Zaangażowanie wielu środowisk na rzecz racjonalnej gospodarki odpadami: władz samorządowych, środowisk szkolnych, mediów, autorytetów lokalnych.

3.10. Wsparcie „zielonego biznesu”

Oprócz projektów realizowanych dla dzieci i młodzieży, przedstawiciele samorządów lokalnych oraz organizacji pozarządowych Fundacja skupiła również swą uwagę na przedsiębiorcach podejmujących inicjatywę realizacji projektów związanych z ochroną środowiska.

Jednym z nich był projekt *Zieloni przedsiębiorcy* realizowany w latach 2002-2005 dzięki dotacji otrzymanej w ramach programu Leonardo da Vinci. Projekt dotyczył możliwości rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w prowadzeniu przyjaznego środowisku biznesu. Był on wspólną inicjatywą kilku instytucji z krajów UE oferujących wsparcie zarówno biznesowe jak i z zakresu ochrony środowiska. Tworzyły go dwie instytucje wspierające małe i średnie przedsiębiorstwa z Wielkiej Brytanii i Irlandii, organizacja zajmująca się z edukacją ekologiczną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z Barcelony, duńska agencja promująca przyjazne środowisku rozwiązania, polska fundacja ekologiczna oraz firma konsultingowa wspierająca biznes z Irlandii Północnej. Celem serwisu było zapewnienie informacji i materiałów szkoleniowych dla nowo powstających i istniejących przedsiębiorstw działających w zakresie ochrony środowiska.

Wsparcie dla przedsiębiorców realizujących inwestycje w zakresie ochrony środowiska Fundacja kontynuowała podczas realizacji projektu *Internetowy serwis dla przedsiębiorców: Fundusze strukturalne w ochronie środowiska* finansowanego z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna (2004-2005). Głównym elementem projektu było stworzenie serwisu internetowego, w którym znalazły się informacje podnoszące poziom wiedzy przedsiębiorców na temat wykorzystania funduszy strukturalnych w zakresie inwestycji dotyczących ochrony środowiska. Projekt promował fundusze strukturalne w Polsce oraz popularyzował dobre przykłady zrealizowanych projektów w zakresie ochrony środowiska z wykorzystaniem środków FS. Serwis zawierał również informacje przeznaczone

dla osób zainteresowanych wzięciem udziału w szkoleniach z zakresu finansowania przedsięwzięć ochrony środowiska.

Również obecnie Fundacja realizuje program *Zielona Inicjatywa Gospodarcza* wspierający krakowski biznes ekologiczny poprzez zwiększenie zdolności adaptacyjnych małych i mikroprzedsiębiorstw branży ekologicznej terenu Krakowa do zmieniających się warunków ekonomiczno-społecznych, w tym do podniesienia ich efektywności ekologicznej oraz standardów zatrudnienia. Program *Zielona Inicjatywa Gospodarcza* realizowany jest w ramach dwóch projektów:

- *Zielona Inicjatywa Gospodarcza. Partnerstwo na rzecz efektywności ekologicznej sektora małych i mikroprzedsiębiorstw w Krakowie* współfinansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego, a także ze środków budżetu Rzeczypospolitej Polskiej w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych.
- *Zielona Inicjatywa Gospodarcza. Partnerstwo na rzecz wsparcia procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w sektorze proekologicznym w Krakowie* współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

W ramach programu zawiązane zostało partnerstwo międzysektorowe obejmujące ponad 40 podmiotów, w tym:

- Firmy działające w branży ekologicznej.
- Organizacje pozarządowe.
- Instytucje publiczne.
- Placówki szkoleniowo-doradcze i naukowo-badawcze.

Program obejmuje następujące działania:

1. Przeprowadzenie profesjonalnych badań na temat problemów i kondycji branży za pomocą kwestionariuszy ankiet oraz wywiadów pogłębionych z przedstawicielami firm ekologicznych a także monitoringu prasy i informatorów gospodarczych.
2. Spotkania grup seminaryjnych członków partnerstwa, podejmujących problemy w zakresie bloków tematycznych poruszanych w programie.
3. Indywidualne konsultacje dla firm - członków partnerstwa w zakresie realizacji standardów ekologicznych, zaopatrzenia i dystrybucji oraz promocji.
4. Opracowanie strategii przewidywania i zarządzania zmianami gospodarczymi a także strategii współpracy międzysektorowej w branży ekologicznej.

5. Wydanie publikacji na temat najlepszych rozwiązań i najlepszych praktyk z kraju i za granicą odpowiadających modułom tematycznym programu.
6. Międzynarodowe konferencje prezentujące najlepsze praktyki współpracy międzysektorowej w Polsce i za granicą oraz podsumowujące program i upowszechniające jego rezultaty.

W ramach programu prowadzona jest szeroka promocja partnerów i partnerstwa za pomocą strony internetowej, comiesięcznego newslettera, ulotek, toreb ekologicznych, opasek dla rowerzystów, stojaków z „wizytówkami” partnerów, ogłoszeń w mediach, udziału w krakowskich targach i festiwalach.

Program rozpoczął się w listopadzie 2008 i trwał będzie do sierpnia 2010. W tym czasie umocni się współpraca między jego podmiotami, podniesione zostaną standardy ekologiczne i społeczne ich działalności, a także wzrośnie ich wiedza na temat dobrych praktyk stosowanych w innych krajach.

3.11. *Współpraca międzynarodowa*

Wizyty studyjne do krajów bardziej rozwiniętych pod względem ochrony środowiska to tylko niektóre spośród działań Fundacji w ramach współpracy międzynarodowej. FWIE uczestniczyła również w programach organizujących wolontariat europejski umożliwiając zapraszanie do Polski i wysyłanie młodych ludzi za granicę w celu zaangażowania się w pracę przy projektach realizowanych przez organizacje pozarządowe. Ponadto Fundacja organizowała wizyty studentów z krajów wschodnich aktywizując ich do społeczeństwa obywatelskiego i ucząc zasad demokracji.

Wolontariat Europejski EVS był jednym z akcji Programu Komisji Europejskiej MŁODZIEŻ realizowanego przez Fundację w 2003 r. Program koordynowany był w Polsce przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji – Narodową Agencję Programu „Młodzież” z siedzibą w Warszawie. Umożliwiał on organizacjom wysyłanie młodych ludzi jako wolontariuszy do pracy przy różnych projektach zagranicznych (ekologicznych, socjalnych, kulturalnych) oraz goszczenie wolontariuszy z innych krajów europejskich w już istniejących organizacjach i instytucjach non-profit. Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych otrzymała status organizacji wysyłającej. Dzięki dotacji Narodowej Agencji wolontariusze z Fundacji mogli uczestniczyć w programach:

- “Information for the empowerment of the civil society” realizowanym w Hiszpanii przez okres 12 miesięcy,
- „Communaute Emmaus Centre Alsace” realizowanym we Francji przez okres 11 miesięcy,
- „Lebenshilfe für Behinderte Lindenberg” realizowanym w Niemczech przez okres 12 miesięcy.

Fundacja uczestniczyła również w programie „Przemiany w regionie” (RITA V) – *Study Tours to Poland* finansowanego przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności oraz Fundację Edukacja dla Demokracji w 2006 r. W ramach programu Fundacja gościła dziesięcioosobową grupę studentów z Ukrainy (Charków, Lwów, Odessa), Białorusi (Mińsk) oraz Obwodu Kaliningradzkiego. Głównym celem wizyty studentów było przygotowanie oraz wzmocnienie przyszłej elity życia społecznego w krajach objętych programem, aktywizowanie i wskazywanie dróg budowania społeczeństwa obywatelskiego, świadomego swoich praw i umiającego z tych praw korzystać oraz wskazanie ogromnej roli jaką odgrywają niezależne organizacje pozarządowe. Szczególną uwagę poświęcono problemowi dostępu do informacji publicznych, budowaniu partnerstw z samorządami lokalnymi oraz niezależnymi mediami. Na przykładzie systemu ochrony środowiska pokazano jak funkcjonuje system demokratyczny, a w nim organizacje pozarządowe, co zmieniło się w wyniku integracji z UE: jak rozwinęło się i wzmocniło społeczeństwo obywatelskie, poprawiły się standardy ochrony środowiska, zrealizowano ze środków UE nowe inwestycje, wdrożono unijny system ochrony środowiska Natura 2000 czy programy rolno-środowiskowe. Podczas wycieczek ekologicznych np. basen w Proszówkach, uczestnicy mogli zobaczyć urządzenia wykorzystujące odnawialne źródła energii (kolektory słoneczne, pompy ciepła). Wizyta była okazją do zawiązania współpracy pomiędzy naszymi krajami, do szeroko pojętej wymiany poglądów zarówno ze strony polskiej, jak i wschodniej. Wizyta uświadomiła organizatorom w jakim kierunku powinna kształtować się pomoc dla rówieśników z Ukrainy, Białorusi i Obwodu Kaliningradzkiego.

4. Podsumowanie

Fundacja Wspierania Inicjatyw Ekologicznych jest jedną z nielicznych organizacji pozarządowych, które funkcjonują na obszarze województwa małopolskiego nieprzerwanie od 20 lat. Mimo nieprzychylnych okoliczności, w jakich przyszło jej realizować pierwsze

działania na rzecz ochrony środowiska i rozwijania społeczności obywatelskich, jest obecnie jedną z czołowych organizacji ekologicznych działających w Polsce. Przeprowadzając szereg ważnych zmian organizacyjnych już w pierwszych latach swego istnienia Fundacja wyszła naprzeciw problemom, które dotknęły większość powstających wówczas organizacji pozarządowych. Należy tu przede wszystkim wymienić utrudniony dostęp do informacji, niedostatki podstawowej infrastruktury oraz słabą kondycję finansową, które stały się powodem zaniechania prowadzenia działalności przez wiele organizacji pozarządowych.

W tym trudnym okresie budzenia się obywatelskiej aktywności Fundacja stała się zapleczem dla powstających i już istniejących organizacji pozarządowych. Korzystały one nie tylko z lokalowych i sprzętowych zasobów organizacji, ale również otrzymywały wsparcie merytoryczne – wiedzę pozwalającą na samodzielne działanie. FWIE przyczyniła się zatem do powstania i rozwoju lokalnych grup stając się instytucją infrastrukturalną branży ekologicznej mającą na celu poprawę skuteczności i efektywności działań środowiskowych.

Fundacja nieprzerwanie uczestniczy w budowaniu obywatelskiego poparcia dla zrównoważonego rozwoju nie tylko poprzez realizację projektów w tym zakresie, ale również poprzez swą aktywność na łamach Krakowskiego Zielonego Stołu czy organizację ogólnopolskich kampanii na rzecz ochrony środowiska. Działania podejmowane przez Fundację na przestrzeni dwudziestu lat cechowała ogromna różnorodność, ale zawsze związane były one mocno z celami statutowymi: poprawą środowiska naturalnego i kształtowaniem postaw obywatelskich w tym właśnie kierunku. Można zaobserwować, że działania prowadzone początkowo lokalnie, osiągnęły z czasem charakter ogólnopolski – Fundacja jest obecnie jedną z najważniejszych organizacji ekologicznych w kraju. Najważniejszymi i najbardziej charakterystycznymi działaniami podejmowanymi przez Fundację w ciągu ostatnich dwudziestu lat były: wspieranie organizacji i grup nieformalnych, czynna ochrona przyrody, ochrona bioróżnorodności i zrównoważony rozwój obszarów cennych przyrodniczo, budowa społeczeństwa obywatelskiego, działalność wydawnicza, działalność szkoleniowa, edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży, odnawialne źródła energii, zagospodarowanie odpadów, wspieranie „zielonego” biznesu oraz współpraca międzynarodowa. Podczas realizacji projektów Fundacja korzystała zarówno ze środków krajowych, jak i zagranicznych oraz współpracowała z innymi organizacjami pozarządowymi, samorządami lokalnymi oraz środowiskiem biznesowym w celu poprawy stanu środowiska naturalnego. Oprócz wykształcenia postaw obywatelskich, wzmocnienia lokalnej tożsamości i podniesienia poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców Polski Fundacja zaktywizowała społeczności lokalne do czynnych działań na rzecz ochrony środowiska, a

także zainicjowała model współpracy pomiędzy mieszkańcami, samorządem lokalnym, organizacjami pozarządowymi oraz środowiskiem biznesowym. Po dzień dzisiejszy Fundacja jest zarówno centrum edukacji ekologicznej, biurem porad prawnych, jak również doskonałą platformę komunikacyjną pomiędzy innymi organizacjami pozarządowymi działającymi na terytorium Polski.